

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Румунські прислів'я та приказки

МУДРІСТЬ НАРОДНА

Збірник двадцять шостий

**РУМУНСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПРИКАЗКИ**

**Упорядкував
та переклав з румунської
Станіслав Семчинський**

*Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1978*

И (Рум.)
P86

**Румунські прислів'я та
P86 приказки:** Збірник. Пер. з
рум. В. Семчинського. К.:
«Дніпро», 1978. 223 с.,
іл.— («Мудрість народ-
на»).

ІСБН

До збірника ввійшли найкращі
румунські прислів'я та приказки,
створювані народом протягом сто-
літь, які відображають його побут,
героїзм, любов до рідної вітчизни.

70500—137
P $\frac{\text{M205(04)—78}}{\text{133—77}}$ **И(Рум)**

© Видавництво «Дніпро», 1978

ПЕРЕДМОВА

Людське суспільство століттями нагромаджувало колективний і індивідуальний досвід, фіксуючи свої спостереження над природою і діяльністю людей в слові, в різноманітних формах усної народної творчості. Серед цих форм особливе місце належить прислів'ям і приказкам — виробленим народною мудрістю сталим висловам, що конденсують у собі найрізноманітніший досвід десятків і сотень поколінь.

Немає на земній кулі народу, який не мав би своїх приказок і прислів'їв. Багато з них у схожій або навіть ідентичній формі зустрічаються у фольклорній спадщині різних народів. І це пояснюється не тільки найрізноманітнішими людськими контактами і запозиченнями, як наслідок цих контактів, а й тим, що в певні історичні періоди схожі умови життя породжували відповідно подібні думки й висновки, які потім передавалися з покоління в покоління.

Разом з тим у кожного народу були й свої, властиві лише йому особливості розвитку, і вони не могли не відбитися у лаконічних афоризмах, що фіксували саме його досвід, його погляд на життя й природу, його світосприймання, його поетичні форми народної мудрості.

Якби хтось поставив перед собою завдання видати книгу загальнолюдської народної мудрості — зібрання прислів'їв та приказок, то в ній безперечно було б відведено місце для паремістичної (від грецького *παροιμία* — прислів'я) творчості кожного народу. Власне, серія «Мудрість народна» і є своєрідною спробою дати антологію світової паремістики. Пропонована читачеві книжка є одним із розділів цієї загальної антології. В ній представлено приказки і прислів'я румунського народу.

Перші збірки румунських приказок і прислів'їв з'являються в ХІХ сторіччі. Їх збирали видатні діячі румунської культури Тімотей Ціпарю, Петре Іспіреску та інші. Одне з найпомітніших місць серед збирачів румунської народної мудрості належить Антону Панну. Його «Збірка прислів'їв, або Історія слова» (перше видання 1847 р.) — це три томи тематично дібраних віршованих прислі-

в'їв, що інколи складаються в справжні мініатюрні новели.

У 1895—1903 рр. вийшло 10-томне видання Юліу А. Занне «Прислів'я румунів», в якому, крім прислів'їв і приказок, зібрано також афоризми відомих історичних осіб. Основу цього і досі найбагатшого зібрання складас жива народна думка, живе народне слово, що могутньою рікою зрошували мовну творчість румунського народу, насамперед — творчість майстрів його слова — письменників.

Ввібравши в себе суспільний досвід і світосприймання свого народу, румунські прислів'я, однак, висловлюють інколи аналогічний зміст до змісту прислів'їв інших народів — народів романських, з якими румунський народ споріднений за походженням, народів слов'янських, з якими він побратався в ході свого розвитку. Проте форма, в яку вкладається цей зміст, своєрідна, відбиває звичаї і досвід саме румунського народу. Так, щоб виразити ідею любові до Батьківщини, росіяни кажуть: «На чужой стороне и весна не красна»; українці: «Лучче на своїй стороні кістьми лягти, ніж на чужині слави натягти», а румуни: «Краще мамалига в рідному селі, ніж сало з хлібом на чужині».

У всіх народів є прислів'я, в яких міститься філософська оцінка життя й смерті, любові й ненависті, добра й зла, щастя й горя... Є вони і у румунів: «Хто боїться смерті, той життя не знає», «Якщо хочеш довго жити, вставай раненько», «Добра людина і гарна погода ніколи не набридають».

Прискіпливий читач може натрапити в цій книжці на такі прислів'я, які начебто суперечать одне одному. Проте ця суперечливість лише відбиває складну діалектику життя, влучно підмічену та висловлену народом у прислів'ях. Наприклад, «Хто гарно починає, той гарно кінчає»,— кажуть румуни. В даному разі оптика народного афоризму зфокусована на початку справи. Але в житті може статися й так, що початок був не дуже вдалий, та кінець справи примушує забути про колишні невдачі, отож і кажуть: «Важить не початок, а кінець», «Золото й у багні блищить» і «Не все, що блищить,—золото». Справді, не можна вважати золотом усе, що блищить,—справжнє золото блищатиме і в грязюці. Суперечливі аспекти життя відбивають прислів'я: «Ніколи не знати, звідки вистрибне засць», «Хто шукає зайців у церкві, той дичини додому не приносить».

Деякі з прислів'їв і приказок — це уламки колишніх пісень чи дотепних частівок, наприклад: «Я не хочу срібла в скрині й нелюбої господині,—хай у скрині свище вітер, та кохання хай нам світить». Інші містять у собі мораль народних байок чи натякають на їх зміст: «Наївся ведмежого меду». Є й такі, що виникають як словесна гра, що прямо вказує на абсурдні ситуації: «Я рушницею тебе заріжу і кинджалом застрелю» або «Ні корчми в гаманці, ні грошей при дорозі».

Чимало прислів'їв походить із так званих крилатих слів, та основна їхня частина—це безпосереднє вираження спільного досвіду багатьох поколінь з найрізноманітніших проявів життя. Прислів'я через конкретний образ прокладає шлях до узагальнення, до розуміння цілого через окреме, при цьому метафоричність прислів'я чи приказки надає їм ваги філософського звучання. «Квочка, яка не висиджує яєць, своїх курчат не має». Це прислів'я можна розуміти й буквально, та метафора надає йому значення глибокої сентенції про важливість праці для одержання певного результату.

Іноколи головний смисл прислів'я неначе губиться за стереотипністю чи буденніс-

тю його зовнішньої форми, проте цінність народних висловів у їхній глибинній мудрості: «Скільки б снігу не навалило, весь до літа розтане», «Ліки мішками не носять», «Мурашка маленька, але й вона кусати може».

Саме по собі прислів'я рідко вживається незалежно. Його завжди цитують за певних обставин, щоб узагальнити конкретну ситуацію. Народ вважає, що «Добра мати не питає діток, чи вони голодні» і що «Ніхто майстром не народжується». Прості люди скептично ставляться до показної вченості: «До мішка грамоти потрібно ще віз розуму», вони висміюють учених демагогів: «З книжкою в руці й з брехнею на язиці». Однак справжня наука завжди викликає повагу: «Як не вчишся молодим, будеш сльози лить старим».

Румуни високо цінують дружбу: «Друг — як вино: що давніший, то кращий», вони люблять свою землю: «Хто залишає свою країну, той не людина». У прислів'ї «Кожен птах, свою пісню співаючи, помирає» йдеться про любов народу до своєї мови, але його можна розуміти і як про безмежну відданість своїй справі. Румунський народ шанує людей праці, розумних і чесних: «Праця життя продовжує,

а лінь збавляє», «Після коня лишається сідло, після людини — її ім'я», «Честь важить більше за гроші».

Прислів'я і приказки застерігають людей від помилок, викривають і висміюють їхні слабості й вади, засуджують хвалькуватих і підлабузників («Корова корову лиже, а свиня свиню чеше»), лицемірів («Комар перед тим, як цілувати, ще й пісню заспіває»), зажерливих («П'явка, поки не відпаде, не скаже: досить!»), скупих («Хоче, щоб пшениця була дорога, а борошно дешеве»), брехливих («Тому, хто раз збрехав, не вірять і тоді, коли він каже правду»), п'яниць («Від вина і хороша людина здуріє»), ледачих («Лінощі з'їдають людину, як іржа — залізо»).

Чимало сатиричних стріл румунських прислів'їв і приказок спрямовані проти безсоромного духовенства, проти попів, які разом з панами знущалися з трудового народу: «Святий Петро пускає до раю за золоте мито», «Піп дере і з живого, і з мертвого».

В приказках і прислів'ях відбилася й історія народу. Тяжке лихоліття, жорстокі порядки феодальних часів — у приказці «У господа бога та в румунській землі все могло трапитись», про соціаль-

ну нерівність говориться в прислів'ї: «Селянин корову пасе, а боярин доїть». Однак народ розумів свою силу: «Гурту волів і вовк боїться», він знав, що «Єднання перемагає найдужчого ворога».

Суто румунським є прислів'я «Лише на вівцю чорт перекинутися не може». В ньому відбилася історія румунів. Адже їх предки відомі на всю Східну Європу вівчарі. Для румуна вівця — найкраща тварина. З вівці румун мав молоко, сир, вурду, бринзу, вовну, смушок, м'ясо. Згадаймо, з якою любов'ю ставиться чабан до своїх овечок у народній баладі «Міориця». Зрозуміло, що таке прислів'я, по суті, виникло з культу вівці.

Надзвичайно різноманітна форма вираження румунських прислів'їв і приказок, але в її основі завжди лежить чиста й непідробна народна мова з багатою лексикою і гнучкими синтаксичними конструкціями. Прислів'я може висловлювати звичайну констатацію факту («Все міняється, як учорашній день») або ж містити спостереження, яке в підтексті і контексті натякає на щось інше («Великому кораблю потрібна велика вода»). Часто прислів'я набуває форми прямої поради («На збирання винограду

не ходи з виноградом у торбі»), а інколи ця порада заснована на метафорі («Не лізь, як петрушка, до всіх страв»). Найчастіше метафора якраз і є експресивною основою прислів'я («Молоде вино в старому міхурі не тримають», «Хто їсть конопляне сім'я, той ходить без сорочки», «Подорожньому личить дорога, а коневі — вуздечка»).

На відміну від прислів'їв приказки не мають автономії від контексту, бо тісніше пов'язані синтаксично з конкретними фактами, що їх вони характеризують («Попав, як миша в діжку», «Сиди, бо місце прохолоне»). Зміст приказок визначається контекстом у значно більшій мірі, однак і самотійно, особливо своєю формою, вони є відбитком образного мислення народу — їх творця, адже приказка без художнього образу неможлива. Прислів'я створюються на основі величезного арсеналу художніх засобів — це і порівняння, і алегорія, і барвистий епітет, і певна симетричність висловлювання, ритміка й рима, іронія, гумор, сатира. Обсягом від трьох-чотирьох слів до невеличких шестирядкових віршованих сценок румунські народні прислів'я — це своєрідна художня енциклопедія життя румунського народу.

Для добору матеріалу до цієї збірки були використані різні видання — згадана вище «Збірка прислів'їв, або Історія слова», 1847, «Загадки та прислів'я», т. I, 1957, «Румунські прислів'я», 1967 та інші збірники, видані у Соціалістичній Республіці Румунії.

В збірнику представлено прислів'я і приказки, що відбивають зміни в суспільному житті і свідомості людей у нову добу, в період становлення і розквіту на румунській землі соціалістичної держави: «Ми сьогодні світ змінили, в колективі збагатили», «Сьогодні землероби працюють для народу».

Ставши господарем своєї долі, румунський народ дбайливо зберігає скарби пісенного та афористичного фольклору і щедро ділиться ними з іншими братніми народами.

Сподіваємось, що ця книжка дасть можливість нашому читачеві познайомитись із духовним світом братнього народу, з його фольклорними скарбами і тим самим послужить важливій справі дальшого взаємопізнання і взаємозбагачення народів соціалістичних країн, важливій справі зміцнення дружби між радянським і румунським народами.

Станіслав СЕМЧИНСЬКИЙ

У єднанні сила

У єднанні сила.

○

Ніщо так гірко серця не крає,
як туга за малаєм¹.

○

Яка країна, такі в ній і звичаї.

○

Кожна пташка любить своє гніздо.

○

Хто залишає свою країну,
той не людина.

○

І найсолодший хліб на чужині
смаку не має.

---

¹ М а л а й — хліб із кукурудзяного борошна.

**Краще мамалига в рідному селі,
ніж сало з хлібом на чужині.**

○

**Краще у своїй халупі,
ніж у чужому палаці.**

○

**Береган¹ — земля у цвіті,
роботящі твої діти.**

○

**Димбовиця², вода холодна,
в тобі жаль і туга тоне.**

○

**Крапля по краплі велика річка
збирається.**

○

**Недругів батьківщини вважай
власними ворогами.**

○

Не давай шаблі в руки ворогу.

---

¹ Б е р е г а н — назва великої рівнини в південній Румунії.

² Д и м б о в и ц я — річка, на якій стоїть місто Бухарест.

Вода спить, а ворог ніколи.

○

**Єднання перемагає найдужчого
ворога.**

○

Хто посіє вітер, той жатиме бурю.

○

**Дерево з глибоким корінням бурі
не боїться.**

○

**На війні треба мати розум старого,
силу молодого і відвагу орла.**

○

**І пошматований прапор —
військовій честь.**

○

Гурту волів і вовк боїться.

○

Краще вмерти, ніж ганьби зазнати.

○

**Краще один день соколом,
ніж цілий рік вороною.**

**Кожен птах, свою пісню співаючи,
помирає.**

○

Ясне небо блискавки не боїться.

○

У горі й біді друзі пізнаються.

○

**Друг — як вино: чим давніший,
тим кращий.**

○

**Наші сили об'єднаєм,
лад буржуїв ламаєм.**

○

**Ми сьогодні світ змінили,
в колективі збагатіли.**

○

**Нині в нас не старі воли,
а нові трактори.**

○

**Правди хочуть комуністи і для
хутора, й для міста.**

**Нашій партії хвала,
за те що в села світло провела.**

○

**Сьогодні землероби працюють
для народу.**

○

**Наша партія любима нас від
злигоднів звільнила.**

Правда і справедливість ніколи не зав'януть

**Правда і справедливість ніколи
не зав'януть.**

○

Честь і ганьба разом не вживаються.

○

Чисте вбрання не потребує прання.

○

**Не сором бути злиденним,
а сором бути нечесним.**

○

**Чистого сумління не взяти
й не подарувати.**

○

Честь за гроші не купиш.

○

**Чесна людина завжди свого слова
дотримує.**

**Себе високого роду вважає,
а честь осяччу має.**

○

Чесць важить більше за гроші.

○

Хоч згинь, а імені не заплямуй.

○

**Після коня залишається сідло,
після людини — її ім'я.**

○

Добре ім'я дорожче за золото.

○

**Правда — як дерево: завжди з води
впливає.**

○

**За ким правда, той лихого слова
не боїться.**

○

Правий на брехливі чутки не зважас.

○

**Можеш сидіти криво, але мову веди
прямо.**

**Добрий кінь продається зі стайні,
та ще й за добрі гроші.**

○

**Трони могутніх володарів
їхня ж кривда перевертає.**

○

**Слово за словом із пільми правду
виводить.**

○

Правда пече.

○

**Навіть те, що в пільмі родиться,
на світлі росте.**

○

Правду легше казати, ніж брехню.

○

**Народ того зневажає, хто брехню
обіцяє.**

○

**Хочеш, щоб повірили,— кажи
правду.**

Людина — як криниця: чим більше дає, тим більше до неї прибуває.

○

**Злі вчинки запиши на воді,
а добрі викарбуй на камені.**

○

**Не роби чужому те,
що не подобається тобі самому.**

○

Гарний вчинок — як вродлива жінка.

○

**Добрий чоловік і гарна погода
ніколи не набриднуть.**

○

**Якою міркою сам змиряєш, тією
й тобі поміряють.**

○

Добрий день видно з ранку.

○

**Хто копає яму для іншого,
сам у неї потрапить.**

**Добро за добром летить,
як бджоли на пасіку.**

○

**Хто сам біди не терпів,
той чужій не повірить.**

○

**Тварина до тварини тягнеться,
а людина до людини.**

○

Людина на людину сподівається.

○

Людяність дорожча за багатство.

○

Добрий вчинок — людині вінець.

○

Друзів за гроші не купиш.

○

**Світло лишається світлом,
навіть якщо сліпий його і не бачить.**

○

**Хто іншим прокльони посилав,
той на себе біду накликає.**

**Краще пошкодувати спочатку,
ніж каятися потім.**

○

**Хто шукає сварки,
той ходить із підбитим оком.**

○

**У того правди немає, хто від суду
тікає.**

○

**Вовк зустрічається з лисицею
в дубильні.**

○

За старий гріх — новий суд.

○

**Небо, землю, вогонь і воду судити
не можна.**

○

**Якби не було злодіїв,
то не було б і в'язниць.**

○

**Якщо бути правді, то й у чорта очі
вилізуть.**

За все буває розплата.

○

У всякої кривди є край.

○

Ще прийде вода й до мого млина.

**Бідняк не знає ні сонця,
ні святкової днини,
а тільки робочі години**

**Бідняк не знає ні сонця, ні святкової
днини, а тільки робочі години.**

○

Бідності й хвороби не приховаєш.

○

Тяжко заробити на мамалігу.

○

У бідного чоловіка і боли не тягнуть.

○

Живе, як копійка в гаманці бідняка.

○

**День найдовший тоді, коли ні їсти,
ні пити не маєш.**

○

Одна копійка в гаманці не дзвенить.

**Як грошей нема, то й за копійку кінь
дорогий.**

○

Бідняк без гаманця обійдеться.

○

Крутиться, як вітряк.

○

**У нього все господарство
під капелюхом.**

○

Живе, як качка на болоті.

○

**Смажить кропиву на мамалижній
ющі.**

○

Убогий злодіїв не боїться.

○

**Такий бідний, що й слини в роті
не лишилося.**

○

**В одного і ягня, й поросся, і рибка
з монастиря, а в іншого — нічого.**

**Довгі рукави в сорочки гарні,
але полотна не вистачає.**

○

На бідняка й пси голосніше брешуть.

○

У нього живіт, як у бідного теляти.

○

**І собака перезимував, та тільки
його шкура знає як.**

○

У нього вітер у торбі гуляє.

○

Горе тому, хто не має малаю.

○

**Бідняк варить два горшки —
один сухий, а другий порожній.**

○

**Нема важчої хвороби,
ніж порожній гаманець.**

○

У бідного й свічка в церкві гасне.

Бідний досхочу не наїдається.

○

**Коли є сіль — нема борошна,
коли є борошно — нема солі, а поки
все дістанеш — вогонь у ватрі
погасне.**

○

**Бідному тоді великдень, коли собі
сорочку придбає.**

○

**Осталася в нього тільки шворка,
щоб мамалигу різати.**

○

У них два бані¹ на три гаманці.

○

**Сунув руку до кишені,
там кресало лиш і креміль.**

○

У нього грошей, як на жабі пуху.

---

¹ Б а н ь — найдрібніша румунська монета.

Злидні убогого тримаються.

○

**Такий бідний, що й нігтів не має,
щоб почухатись.**

○

**У порожньому засіці й миша,
як впаде, голову розіб'є.**

○

Голий, як горщик.

○

Коза— це корова бідняка.

○

**У порожній коморі й миші
не заводяться.**

○

Судилося жити, як тому бур'яну.

○

**Хіба ведмідь танцює
з власної волі?**

○

**Одну підкову я вже маю,
ще б три знайти і коня дістати.**

**У тій хаті двері на горищі,
а вікна під ліжком.**

○

**Краще вмерти з голоду,
ніж забрати хліб убогого.**

○

Вівцю слід стригти, а не брити.

○

Платить не багатий, а бідний.

○

Голодному завжди хліб на умі.

○

Чуже багатство не гріє.

○

Погано на возі, а ще гірше пішки.

○

Голому не треба стерегти свій одяг.

○

**Хто на долівці спить, той не боїться,
що впаде.**

**У того, в кого нема, нічого
не візьмеш.**

○

**Бідному важко жити,
а багатому — померати.**

○

Як біда заснула, не буди її.

○

**Сльози бідняків не висушить
ні сонце, ні вітер.**

○

**Вийдіть, мертві, з домовин,
дайте місце нам, живим.**

○

**В наших горах повно злота,
а ми — наймити й голота.**

○

**Адам яблуко гриз, а в нас на зубах
оскома.**

○

Біда чатує на немаючого чоловіка.

Одна біда народжує іншу.

○

**Не буває без перелазу тину,
а без горя — людини.**

○

Звук до горя, як циган до іскор.

○

Звук до нужди, як циган до вогню.

○

**Звук до нестатків, як циган
до молота.**

○

**Як грошей нема, женись на убогій,
щоб сказала: «Роби, як знаєш».**

○

**Якби всі були багаті,
то хто б городи копав?**

○

**Один збирає тріски там,
де інший рубав дрова.**

○

Щастя й бідність разом не живуть.

**У кого є, той їсть і запиває,
а в кого нема, той рота роззявляє.**

○

**Щастя горде, бо тільки до багатіїв
у гості заходить.**

○

Ситий віл у борозні не впаде.

○

У нього вікна й на горищі.

○

Багатий той, у кого боргів немає.

○

Коли багач говорить, усі змовкають.

○

**У нього й кабан на подвір'ї,
і кукурудза в повітці.**

○

В нього грошей, як бліх у собаки.

○

До багача й чорт несе калача.

У нього й хлібина, у нього й ніж.

○

**Багач, як заєць: куди захоче,
туди й стрибне.**

○

**Хто багато має, може лишитися
ні з чим.**

○

У нього в гаманці гадюка.

○

**Багатий робить, як схоче,
а бідний — як зможе.**

○

**Багатий їсть, коли заманеться,
а бідний — коли знайдеться.**

○

**Як зголодніє, пан гуляє, селянин
свище, а циган на скрипці грає.**

○

**Багач згрішив, а бідняку —
перед ним вибачатися.**

**Багачеве майно поїдає шматок
бідняка.**

○

Воли орють, а коні овес їдять.

○

Велика риба їсть маленьку.

○

Збирайте ви, а їстимем ми.

○

**Легко багатому наказувати,
важко бідному виконувати.**

○

**Одні тчуть полотно, інші сорочки
носять.**

○

Один рота роззявляє, а інший ковтас.

○

**Горить бідного свіча на прибуток
багача.**

○

Часто сіють одні, а жнуть інші.

Вершник пішому не вірить.

○

Бик з буйволом у ярмі не пара.

○

**Багатий не вірить бідному,
як ситий голодному.**

○

Вогонь з водою друзями не бувають.

○

**Кінь завше знає, який на ньому
вершник.**

○

**Хто виноградник сапає,
а хто вино попиває.**

○

На гроші багатий, а на розум бідний.

○

Дає голодному зубочистку.

○

**Виймає каштани з вогню чужими
руками.**

Довів до дерев'яної сапки.

○

Влаштувався вовк чабаном в отару.

○

Забрав і попіл з ватри.

○

У нього дев'ять зав'язок на гаманці.

○

**Якби не було овець, не було б
і вовків.**

○

**Що потрапило вовкові в пащу,
сонця більше не побачить.**

○

**До багача в хату легко ввійти,
але важко вийти.**

○

Верба не груша, пан не людина.

○

Вовк міняє шерсть, але не норів.

Скільки крука не мий, він все одно чорним буде.

○

Увійшов, як вовк до кошари.

○

Вовк не зважає, що вівці лічені.

○

**П'явка, доки не відпаде,
не скаже: «Досить!»**

○

Бачить, як вовк, чує, як лисиця.

○

**В озері п'явок буває більше,
ніж риби.**

○

**Для кицьки жарти, а мишам —
смерть.**

○

**На двох мишей і одного kota
вистачить.**

○

Великі об малих ноги витирають.

Великі б'ються, а малим дістається.

○

Б'ють вола, який тягне.

○

**З ягняти лише одну шкуру
здерти можна.**

○

**Багато сили у вола, але й дитина
йому роги зав'яже.**

○

Селянин корову пасе, а боярин доїть.

○

**У халупі бідняка більше щастя,
ніж в хоромах багача.**

○

Ослові сіно, а не золото потрібне.

○

Кінь не кращає від золотої збруї.

○

**Краще бути хліборобом і стояти
на ногах, ніж боярином—на колінах.**

Не грайся з ведмежим хвостом.

○

**Тікав від вовка і натрапив
на ведмедя.**

○

**Хто врятується від дрючка,
від булави не втече.**

○

Князі міняються дурням на радість.

○

Однією рукою дає, а другою забирає.

○

**Позичив маслину, а назад вимагає
бочку олії.**

○

**У купця три руки: однією дає,
а двома бере.**

○

**Вовк тягне тебе до суду,
вовк і засудить.**

○

Він і з чорта боржника собі зробить.

**Увійшов телям, а назад роги в двері
не пролазять.**

○

**Як не можеш дати убогому,
то хоч не тягни в нього з торби.**

○

З панами і хворими обідати не сідай.

○

Обіцянка пана — дурневі надія.

○

**Багатий чухається, а убогому
здалося, що той хоче дати йому баня.**

○

**До панів з порожніми руками нема
чого ходити.**

○

**Боярство і глупство великих коштів
вимагають.**

○

**Якби ліс не дав сокирі сокирища,
стояв би цілий.**

**Хто поведеться з вовками,
мусить навчитися й вити.**

○

Сокира без сокирища не рубає.

○

**Найнявся вовк стерегти кошару,
а лисиця — курник.**

○

**Англійська тканина, та латана
свитина.**

○

**Якщо всі будуть панами,
то хто ж чоботи стягне?**

○

У кого нема зубів, той не вкусить.

○

**Не важко видертися вгору,
важче там утриматися.**

○

**Жаринка, щоб жити, попелом
огортається.**

**Коли б'єш панича, то відлупцюй
як слід.**

○

**Краще бути господарем одного баня,
ніж наймитом за три леї¹.**

○

**Циган їсть, коли має, румун — коли
голодний, а пан — коли кухар схоче.**

○

**Хоч би одного вовка вівці з'їли,
а то все тільки вовки — овець.**

* * *

**Коли бог дає, то дає, а коли бере,
то забирає навіть попіл з ватри.**

○

Доки до бога дійдеш, святі з'їдять.

○

**Той, у кого нема чого їсти, знає всі
ности.**

---

¹ Лея — румунська грошова одиниця, складається із ста банів.

**Часто будеш святкувати, не буде
чого вдягати.**

○

**Святий Петро пускає до раю
за золоте мито.**

○

**Дивиться на бога, як курка,
коли п'є воду.**

○

**Не знає, перед яким святим
поклони бити.**

○

По дорозі до церкви вивихнув ногу.

○

Кадить чортові ладан.

○

Один бог дає, а інший забирає.

○

Божий чоловік, тільки з рогами.

○

**З господом на язиці і з чортом
у серці.**

**Кинеш палкою в собаку, а попадеш
у попа.**

○

Піп дере і з живого, і з мертвого.

○

Даєш богові, а потрапляє попові.

○

**У нього хрест на грудях і чорт
у серці.**

○

**У попа руки, щоб брати, а не щоб
давати.**

○

Попівське горло — ціла кварта.

○

Піп — як крук: на мертве кидається.

○

**Коли в попа нема роботи, то й теля
похрестить.**

○

У попа мішок без дна.

**Радіє, як піп, коли дзвонять
по небіжчику.**

○

**Піп їсть на дев'ятох поминках
і все голодний.**

○

Піп плаче, коли нема кого ховати.

○

**Хто у віттарі служить, про власний
гаманець не забуде.**

○

**Піп одним оком на сало, а другим
на борошно дивиться.**

○

**Калач до калача — попові повний
мішок.**

○

Піп очі залив, а Іван і не куштував.

○

Читає, як п'яний піп.

○

У попа кишені завжди повні.

Очі на іконі, а на думці — пані.

○

**У дяка рука на псалтирі, а дівки
в голові.**

○

**У попівській та панській хаті завжди
робота знайдеться.**

○

Від попа не врятуєшся й мертвим.

○

**Не хрестись, доки не запитав,
хто тут святий.**

○

Який святий, такий і ладан.

○

**Нема на світі святого,
який не хотів би мати свою свічку.**

○

**Євангеліє під голову можеш класти,
та цим не проженеш напасті.**

○

Роби, як піп каже, а не як робить.

**Як ідеш до святого молитися,
бери з собою і свічку, і ладан.**

○

**Щоб святий допоміг, йому лампадку
запалити слід.**

○

**У попа святе писання в руках,
а брехня на губах.**

○

Одягнувши рясу, ченцем не станеш.

○

Не всі черниці Христосові сестриці.

○

**Чорт, коли старим став, у ченці
постригся.**

○

**Одна рука хрестить, а друга
в чужу пазуху лізе.**

○

Знає владика, кого в попи святити.

○

Тікав від попа, натрапив на чорта.

**Врятувався від чорта і натрапив
на його батька.**

○

**Хто чорта шукає, той завжди його
знайде.**

○

**Лише на вівцю чорт перекинутися
не може.**

○

Від зв'язаного попа шкоди не буває.

○

У дяка смак не такий, як у попаді.

○

**Не біжи за возом, який тебе не чекає,
і не молись святому, який тебе
не чує.**

○

**Борони боже від попівни і від горόδуги
при битій дорозі.**

**У праці коріння гірке,
та плоди солодкі**

**У праці коріння гірке, та плоди
солодкі.**

○

**Дерево пізнається за плодами,
а людина — за ділами.**

○

Хто не працює, ніколи не розбагатіє.

○

**На всіх деревах є листя,
та не на всіх — плоди.**

○

Найкращі ліки від бідності — праця.

○

**Голод до роботящої людини
в шибку заглядає, але поріг
переступити не наважиться.**

**Прищеплене дерево дає смачні
плоди.**

○

**Праця рятує від нудьги,
поганих вчинків і злиднів.**

○

Стара баба прядки не боїться.

○

**Все має, хто працює,— хто сидить,
той голодує.**

○

**Багатство з водою не прибуває
ні до кого.**

○

**Хто збирає троянди, той може
і поколотися.**

○

**Хто не втомиться молодим,
не відпочине старим.**

○

**Смажена дичина на деревах
не сидить.**

**Хто на жнивах спину згинає,
той і хліба вдосталь має.**

○

**Не ясла до волів, а воли до ясел
ходять.**

○

**Кому влітку розуму бракує,
той взимку голодний сидить.**

○

Сам соли собі мамалигу.

○

Хороша трава в колючках росте.

○

**Не сиди, якщо хочеш, щоб у тебе
сиділо щастя.**

○

**Квочка, яка не висиджує яєць,
своїх курчат не має.**

○

Бджола з кожної квітки збирає мед.

○

Золото і в багні блищить.

Хто руками махає, той не потоне.

○

Курка гребеться, щоб їжу добути.

○

Терпіння і сумління все подолають.

○

Роботящий чоловік має хліба повний засік.

○

Шануй хлібороба, бо він усіх годує.

○

Як жайворонок заспіває, виводь плуг у борозну.

○

**Хто хоче достаток у хаті мати,
той мусить плуг за чепіги брати.**

○

**Плуг — це птах, який найкраще
співає весною.**

○

**Як яблуня зацвіте, тоді починай
орати.**

Зореш глибше — збереш більше.

○

Плуг іржавіє, якщо ним не орати.

○

Одним волом поля не зореш.

○

Як пшениця лягла, господар мусить вставати.

○

Як не посіяв кукурудзу до травня, можеш розбити казан для мамалиги.

○

Від дощів у травні кукурудза росте.

○

Що посіяв, те і жни.

○

Збирай лише там, де посіяв.

○

Повну торбу легше нести, ніж порожню.

**Хліб навіть черствий усю сім'ю
нагодує.**

○

**І найкраща земля без робітника
дичавіє.**

○

**Працьовитий наймит завжди знайде
хазяїна.**

○

**Ослів теж продають на кінському
базарі.**

○

**Дбатимеш за худобу, то й вона
за тебе подбає.**

○

Чия кобила, того й жеребчик.

○

Маєш вівці, маєш повну хату.

○

**По овечих хвостах доброго чабана
знати.**

**«Що найкраще на землі?»—«А мої ж,
мої воли — чорнозем перевертають,
і пампушки виростають».**

○

У того кабан буде, хто порося годує.

○

Господь дає, але в торбу не запихає.

○

Мала голочка, та дорогу одержу шиє.

○

**Ключ, яким часто відмикають,
не ржавіє.**

○

**Ліжник виростає з малих пучечків
вовни.**

○

**Збирає по зернині, як курка
біля млина.**

○

**Великі річки з малих джерел
витікають.**

**Кожухар з дрібних шматочків
великий кожух шие.**

○

Найкращий скарб — праця.

○

Людина у своїй хаті слуга.

○

Праця — бідняцька мати.

○

Півень і під ночвами піє.

○

Чесної праці вітер не розвіє.

○

Від праці ще ніхто не вмер.

○

З чорної землі хліб росте.

○

Хто добре починає, той гарно кінчає.

○

Збирай білі гроші на чорні дні.

Хто хоче їсти, той мусить мати ложку.

○

Бідність — найкраща вчителька: вона навчає ремеслу.

○

Ремесло — золотий браслет.

○

Є ремесло, буде й майно.

○

Майстровий чоловік не вийде з хати з порожніми руками.

○

Людина з ремеслом ніколи не загине.

○

Ремесло достаток принесло.

○

Праця приносить достаток, а лінь — злидні.

○

Ремесло не дасть вмерти з голоду.

**Куй залізо, доки воно гаряче,
бо холодне обробляти важче.**

○

Молот без шуму нічого не робить.

○

Майстра по роботі видно.

○

Вечірню роботу не лишай на ранок.

○

**Хто раніше снідає, той далі
дістанеться.**

○

Ранкова пора найдорожча.

○

Початок завжди важкий.

○

Важить не початок, а кінець.

○

Хто йде поволі, той далі буде.

**Те, що можеш зробити сам, не чекай,
щоб тобі зробили інші.**

○

**Думай сьогодні про те, що їстимеш
завтра.**

○

Кінець хвалить початок.

○

**Хліб не прийде сам до хати,
його треба заробляти.**

○

**Праця життя продовжує, а лінь
збавляє.**

с

**Працьовитий чоловік не на бідність,
а на здоров'я жаліється, бо воно
найбільше багатство.**

○

**Не лишай на завтра те,
що можна зробити сьогодні.**

○

**На роботі треба повільніше рухати
язиком і швидше руками.**

Легко сказати, та важко зробити.

○

Смажені голуби до рота не летять самі.

○

Роботу роблять на сонці, а вино п'ють у затінку.

○

Хто працює з охотою, той зробить за трьох.

○

Не за один день світ зробився.

○

Поспіх справу пеує.

○

Хто дуже поспішає, той швидко втомлюється.

○

Хороша робота швидко не робиться.

○

Коли лізуть по драбині, щаблів не пропускають.

Старання — мати щастя.

○

Багато рук роблять ношу легкою.

○

**Ніжний язичок для господарства
прибуток.**

○

**Полий спочатку свій город,
а як вода лишилася, то й сусідський.**

○

**Побуваєш на млині, то і в борошно
вберешся.**

○

Заробити легше, ніж зберегти.

○

**У бідності муровані стіни,
а в багатства плетений тин.**

○

**Багатство — як ставок:
прокопай рівчак, і все витече.**

**Поганий городник той, хто всі овочі
з корінням вириває.**

○

**Закопаний скарб не виросте
і не вродить.**

○

Найгірші гроші — невикористані.

○

**Добрий кравець жодної латки
не викидає.**

○

**Не виливай каламутної води,
доки не знайшов чистої.**

○

**Зароблені працею гроші марно
не пропадуть.**

○

**Знайшов бань, зав'яжи його
на дев'ять гудзиків, бо загубиш.**

○

Знайдені гроші теж треба лічити.

**Людина не живе, щоб їсти, а їсть,
щоб жити.**

○

Порожній мішок не стоїть.

○

**На безплідне дерево ніхто палкою
не замахнеться.**

○

**Хто пізно лягає і ранок просипає,
той вкорочує собі віку.**

○

**Хто рано встає, той в зубах,
поснідавши, колупається, а хто
пізно — той потилицю чуває.**

○

**Бджола летить до меду, а муха —
до гною.**

○

**У рукавичках шовкової нитки
не спрядеш.**

**В здоровому тілі —
веселий розум**

В здоровому тілі — веселий розум.

○

**Розумній голові й подерта шапка
личить.**

○

**Краще з одним розумним каміння
носити, ніж з десятком дурнів
гуляти.**

○

**І найбільший корабель без розумного
керманіча на дно піде.**

○

**Дав йому господь багатство,
та не дав розуму.**

○

**Усіх слухай, а з власного розуму
не виходь.**

Де розум, там і щастя.

○

**Порадся і з великим, і з малим,
а вирішуй сам.**

○

Фунт розуму краще, ніж віз краси.

○

**Гроші розуму не дають, але розум
дає гроші.**

○

**На віз розуму треба ще й жменю
щастя.**

○

**Бідний не той, у кого нема грошей,
а той, кому бракує глузду.**

○

Краса в'яне, а розум росте.

○

**Ліпше розумним з мертвими,
ніж дурним з живими.**

**Якби розум ріс на всіх стежинах,
то й осли б були розумні.**

○

**Не кожний, хто з великими
вухами,— віслюк.**

○

**Старий віл пряму борозну
прокладає.**

○

**Коли старий пес бреше, вийди
на вулицю.**

○

Розумний збирає, а дурень розсипає.

○

**Краще розумний ворог, ніж дурний
друг.**

○

**До мішка грамоти потрібно ще віз
розуму.**

○

Наука — найкраще багатство.

Хто грамоту знає, той далеко сягне.

○

**Збирай срібло в молоді роки,
матимеш золото на старість.**

○

Ніхто майстром не народжується.

○

**Час навчить того, в кого не було
вчителя.**

○

**На віз науки треба ще й ложку
здорового глузду.**

○

**Як не вчишся молодим, будеш
сльози лить старим.**

○

**Сирота не той, хто без батька-
матері, а той, хто без науки.**

○

**Не важить скільки знаєш,
а як знаєш.**

**Головою важче працювати, ніж
конати лопатою.**

○

**Ніхто не може сказати: «Тепер я все
знаю».**

○

**Де школу відкриють, там земля
багатіє.**

○

**Лампу світять не для того,
хто спить.**

○

Ніхто не народжується вченим.

○

**Скільки б людина не жила,
все щось нове дізнається.**

○

Як грамоту знаєш, то й долю маєш.

○

**Мудрий бідняк, як купець без
товару.**

**У грамотного чоловіка четверо очей
і дев'ять розумів.**

○

**Що вивчиш у дитинстві,
те й знатимеш на старості.**

○

Повний живіт багато не вивчить.

○

**Якщо все будеш знати, передчасно
постарієш.**

○

**Час найкращий вчитель — він
усьому навчить.**

○

**Нужда вчить людину, лозина —
дитину.**

○

Людина вчиться на помилках.

○

Скільки голів, стільки й думок.

○

**Все життя вчимося, а невченими
помираємо.**

**Багато попоходиш, багато чому
навчишся.**

○

**Мудрець сім разів язиком поверне
в роті, доки слово скаже.**

○

У вченої людини мед з рота тече.

○

**Серед мудреців більше слухай,
а не говори.**

○

Очі розсудливого бачать далі.

○

Душа мудреця в його мові.

○

**Одні кажуть, що знають, а інші
знають, що кажуть.**

○

**Той, хто говорить,— сіє, той,
хто слухає,— збирає.**

**Перед тим, як сказати слово,
добре подумай.**

* * *

Немає нічого дорожчого за здоров'я.

○

**Рано вставай, якщо хочеш довше
прожити.**

○

Росте, як з води.

○

**Людина знає, коли вирушає,
але не знає, коли прибуде.**

○

**Міцний шлунок і каміння
перетравить.**

○

Здорова нога краще, ніж дві милиці.

○

**Здоров'я робить гроші, а гроші —
здоров'я.**

○

Не чухайся, якщо не свербить.

**Для теплої грубки багато дров
не треба.**

○

**Краще менше їжі, ніж багато
хвороби.**

○

**Хоч і соромно тікати, та життя слід
рятувати.**

○

Хороший млин все перемеле.

○

Як відвести воду, то й млин стане.

○

Залізо і те ржавіє.

○

Заб'єш пальця, а нисє все тіло.

○

**Біда сама до людини не ходить,
а тягне й іншу за собою.**

○

**Не плещи язиком, якщо хочеш
прожити довго.**

Язык завжди зачіпає болючого зуба.

○

Як оцет до рани приклав.

○

Рана заживає, та шрам залишається.

○

**Сон — як митник: половину життя
забирає.**

○

**Краще бідний, та здоровий,
ніж багатий, та хворий.**

○

**З собою світ не забереш, а лиш
дірявого баня, прив'язаного
до пальця.**

○

Кашель із нежитем зустрілися.

○

Аби голова ціла, а бороди не жалко.

○

Як голова болить, то і все тіло нис.

**Великий біль проходить
від більшого болю.**

○

**Якби від кожної хвороби смерть,
то всі люди на землі повимирали б.**

○

Одному конати, іншому стрибати.

○

Від хвороби людина не гладшає.

○

**Хвороба в'яжеться до людини,
як виноград до тички.**

○

**Коли повінь прибуває,
то й великі гори тонуть.**

○

**Були б хвороби, а тих, хто лікує,
завжди знайдеш.**

○

Хвороби дають лікареві білий хліб.

○

У кожної хвороби своє лікування.

Ліки мішками не носять.

○

Одна хвороба виліковує іншу.

○

**Будуть ліки чи не будуть,
а бабі неси калач.**

○

Труна приховує помилки лікарів.

○

Відчуває негоду, як сіль.

○

**Занеміг, аж помирає, а все ж їсти
вимагає.**

○

**Недуга любить відпочивати
на м'якому ліжкові.**

○

Хворому золоте ліжко не допоможе.

○

Хоч і стогне, а ложку до рота несе.

З певної пори тільки м'якушку їсть.

○

**На старості літ до вподоби старе
вино і молода жінка.**

○

**І в часнику головка біла, зате хвіст
зелений.**

○

Скрипуче дерево не скоро впаде.

○

**Бабі — пити й танцювати, діду —
болячки чесати.**

○

**Не смійся з старого, бо й сам такий
будеш.**

○

**І з найкращим ранком день має
свій присмерк.**

○

**Все зелене колись всихається,
все солодке поїдається.**

**Горе тому, в кого є хліб,
та нема зубів, щоб відкусити.**

○

На старого вовка й миші залазять.

○

Старому чоловікові зозуля не кує.

○

**Тільки гриби ще на голові
не вирости.**

○

**Протягни, коню, до великоддя,
то й травицю поскубеш.**

○

Смерть не попереджає, коли прийде.

○

**Кому судилося бути повішеним,
той не втопиться.**

○

Смерть усім рота затуляє.

○

На кожне дерево — свій шашіль.

**Хто боїться смерті, той життя
не знає.**

○

Від зрубаного дерева пагінці ростуть.

○

Найкраще добро — здоров'я.

○

**Усе добре хай збирається, а зле
нехай минається!**

* * *

**Кохання — не масток: найняти
не можна.**

○

**Чорні очі й брови гарні —
шлях до гріха й до кохання.**

○

Солодкий погляд — стежина кохання.

○

Кохання всі мови розуміє.

○

Немає важчої хвороби, ніж кохання.

Стоїть перед очима, як вечірня зоря.

○

**У чоловіка очі, щоб дивитися,
а в жінки, щоб на неї дивилися.**

○

**Ніж погану жінку брати, щоб
землицю мати, краще взять
бідненьку, та зате красненьку.**

○

Очі, які бачиш рідко,— миліші.

○

**Кохання до молодиці — душі
пропасниця.**

○

**Після короткого кохання — довге
зітхання.**

○

**Милій з дороги тікає, а нелюб
перестриває.**

○

Силою коханим не станеш.

Люблю його, як сіль в оці.

○

**Чим рідше бачаться, тим миліші
одне одному.**

○

Очі, яких не бачиш, забуваються.

○

**Я прийшов би увечері до тебе,
так соромно собак.**

○

**Дівчина на виданні, як той мед
у стільниках.**

○

І чорт гарний, доки молодий.

○

**Павичу мовчати, як хоче
сподобатися.**

○

**Парубкові досить бути хоч трохи
кращим від чорта.**

○

Хіба красу з миски їдять?

**Як візьмеш дівчину за руку,
то й кисляк за сметану здається.**

○

**Молодий коло молодої, як солома
біля вогню.**

○

**Нащо мені м'які губи, коли скриня
порожня!**

○

**Ні прядти не вмієш, ні ткати,
а до хори ¹ кортить танцювати.**

○

**Дівці, яка не вміє зварити мамалигу,
рано виходити заміж.**

○

**Від прядки тікає, а на хору
ліктями дорогу собі пробиває.**

○

**Закохані завжди знайдуть місце
для зустрічі.**

---

¹ Х о р а — сільські танці.

**Як нема вусатого, поцілуєш
і шмаркатого.**

○

**Жінку й полотно не вибирають
уночі.**

○

Вночі всі корови чорні.

○

**Хто багато вибирає, самі залишки
збирає.**

○

**Той, хто шукає собі жінку без
жодної вади, залишається бурлакою.**

○

**Не вміє носа витирати, а до дівок
біжить гуляти.**

○

Поспішає, як дівка заміж.

○

Кохання терпіти не може.

○

Подумай, як вийти, раніш як увійти.

Де любляться, там і сваряться.

○

Гріх приходиться зі сміхом, а виходить із плачем.

○

Вона оплакує сміх торішнього літа.

○

Дівчину видають заміж чорні брови.

○

**Гарне личко, гарні брови,
але в голові полова.**

○

**Якщо товар добрий, то її покупці
будуть.**

○

**Не того калач, кому печеться,
а того, кому попадетьсяя.**

○

**Не ходи багато за дівками,
бо залишишся без черевиків.**

○

Хто кохає, все прощає.

**На весілля, як на похорон,
завжди гроші знайдуться.**

○

**Молодому женитися все одно,
що добре перед роботою поспідати.**

○

**Я не хочу срібла в скрині й нелюбої
господині, хай у скрині свіще вітер,
та кохання хай нам світить.**

○

**Поки весілля гуляють, слуг
не лають.**

○

Сидить, як наречена на весіллі.

○

**Знайшов горщик свою покришку,
а жінка — собі чоловіка.**

○

**Жінка з гарними очима всіх
веселить.**

○

**Знайшов собі ікону, щоб на неї
молитися.**

**Вродлива жінка, як золотий плуг
у хазяйстві.**

○

**Дружина мусить подобатися тобі,
а не іншим.**

○

**Хліб має бути свіжий, вино — старе,
а дружина — молода.**

○

**Не боюся чоловіка низького росту,
аби лиш глузду в нім було доста.**

○

**Коли я була в мамі, то вміла шити:
мама засиляла, а я голку тримала.**

○

**З бенкетом і музиками чорта в хату
заводять.**

○

**Якщо кохання сліпе, то шлюб
йому очі розплющує.**

○

**Роботяца дружина веретеном хату
тримає.**

**Хата без господині порожня
зсередини, а без господаря —
знадвору.**

○

**До хорошої хазяйки всі сусіди
в гості заходять.**

○

**Розсудлива жінка — чоловікові
вінок.**

○

**Жінка бачить усе там, де чоловік
ледве помічає.**

○

**Кімната без фіранок, як безброва
дівчина.**

○

**Страва без приправи, як жінка
без рум'яна.**

○

Не всі жінки з ключами — господині.

○

**У неї пера, як у вудода,
але й кубло таке ж.**

**Нерозумна жінка, як несолена
страва.**

○

**Дурна жінка сама свою хату
розвалює.**

○

**Без чоловіків плачуть молодиці,
а що вже й казати тим удовицям.**

○

**Хороший чоловік, як пшеничний
хліб.**

○

**У нього жінка лише одна,
як і сорочка.**

○

**Рушницю, коня і дружину в позику
не віддають.**

○

**Між жінчиним «так» і «ні» голка
не пролізе.**

○

**Чоловік — вогонь, а жінка — ціла
пожежа.**

**Будь-яка жінка може вгмонити
чоловіка.**

○

Посварились — помирились.

○

**Пов'язала жінка свого чоловіка
хустиною.**

○

Де курка співає, там півень мовчить.

○

Любить мене, як кригу за пазухою.

○

Краще з німою, ніж з язикатою.

○

**Покарай мене, боже, і забери
в мене чоловіка.**

○

**Як мати погану жінку, краще без неї
обійтись.**

○

**Як міль до одежі, так і зла дружина
до чоловіка.**

**Як гадюку не гладь, а все ж вона
вкусить.**

○

**Лихої жінки, вогню і води
не побороти.**

○

Від лихої жінки болить печінка.

○

**Чоловік на сопілці грає, а дружина
з голоду плаче.**

○

**Жінка тікає від дрючка, а не від
калача.**

○

**В мене серце болить, а йому
танцювати кортить.**

○

**Краще хвороба в кістках, ніж нелюб
у хаті.**

○

**Треба ж трапитись такому нещастю,
чоловіче: всі потонули, а ти один
повернувся.**

**Ніщо так швидко не змінюється,
як погода і жінка.**

○

Від лихої жінки й сам біс посивіє.

○

**До вподоби мамі танці, то й пішла
за музиканта.**

○

**Удень свята, а вночі з чортом
цілується.**

○

**Не вір, чоловіче, своїм очам,
а повір моїм словам.**

* * *

У сім'ї великій веселіше жити.

○

Діти — багатство бідняка.

○

Діти з жартів народжуються.

○

**Тріска від стовбура далеко
не відлітає.**

Схожі, як дві крапельки води.

○

Немов з одної миски їли.

○

Що від кішки народиться, мишей їстиме.

○

І у циганської кобили може народитися панський жеребець.

○

**Якщо коріння здорове,
будуть і листки, будуть і плоди.**

○

Кожен гончар хвалить свої горшки.

○

Вороні її дітки здаються павичамп.

○

Кожна корова своє теля вилизує.

○

Жоден батько своїх дітей не втопить.

**П'ять пальців на руці
і не схожі один на одного.**

○

**І добрий, і лихий від одної нени,
як горщик і кухоль з однієї глини.**

○

Кожна птаха захищає своїх діточок.

○

І ворона своїх діток хвалить.

○

**Не встигне горобець перелетіти
через тин, а дитина знову голодна.**

○

**Добра мати не питає діток, чи вони
голодні.**

○

**Дитя навіть у нечистої силі
гарненьке.**

○

**Слухняної дитини й мертвого чорта
ще ніхто не бачив.**

**Краще хай вони плачуть тепер,
ніж я буду потім.**

○

**Дитина скаже, що її побито,
але не скаже за віщо.**

○

Де неня вдарить, там м'ясо росте.

○

**Малі діти — малі турботи,
великі діти — великі турботи.**

○

**Маєш діток — маєш турботи,
а хто їх не має, з нудьги помирає.**

○

**Сорочка дитини свідчить, яка в неї
мати.**

○

**Хлопчик вимагає рушницю,
а дівчина — прядку.**

○

**Дитина — як дерево: якщо змалку
скрутиться, важко виправити.**

**Був у батька жеребчик,
та з нього осел виріс.**

○

**Потім каченята попливуть,
а квочка на березі залишиться.**

○

Гусенята гусей плавати навчають.

○

Яйце курку вчить.

○

Коріння гілки тримає, а не навпаки.

○

**Тільки батька та матір за гроші
не купиш.**

○

**Дружину собі знайдеш, а матір —
ніколи.**

○

Погано, коли батьки плачуть.

○

**Відрізану скибку до хлібини
не приліпиш.**

**Як зібрався сина женити,
готуй зерно до млина возити.**

○

**У кого багато дівчат, той усім
кланяється.**

○

**Ожениш, коли захочеш,
заміж видаси, коли зможеш.**

○

**Тільки той знає ціну життя,
хто видав дівку заміж і збудував
хату.**

○

**Видавати дівчину заміж — все одно,
що пожежу пережити.**

○

**Батьки їли кислиці, а в дітей
оскома.**

○

Батьківські гріхи—дітям покарання.

○

**Де стрибнула коза, там стрибне
й козенятко.**

**Як жарина припече, то й батькові
на бороду її кинеш.**

○

**Не поспішай, як дівка до верстата,
а вдовиця до заміжжя.**

○

У кого є рідня, той ніколи не загине.

○

**Ляпас від родича болить гірше,
ніж від чужого.**

○

**Якби в дядька росли коси,
його б тіткою звали.**

○

**Цілий день носи зятя на руках,
а ввечері він скаже, що втомився.**

○

**Не буде з невістки дівки,
а з свекрухи — матері.**

○

**Обличчя свекрухи схоже на весняне
небо: то ясно, то гримить.**

У свекрухи і на потилиці є око.

○

Гуляють, як свекруха з невісткою.

○

Що теща, що кислий виноград.

○

Тещин язичок, як старий млинок.

○

**Ану, дівко, лягай спати, хай
невістка попряде на сорочку
твоїй свекрусі.**

○

**Живуть, як брати,— любляться,
як чорти.**

○

У домашньої гадюки багато отрути.

○

**Вони рідня — на одній мотузці
сохло їхнє прання.**

○

**У хаті, де три молодиці,
немитий посуд на полиці.**

Із старої курки добра чорба ¹ буває.

○

Скрипучий віз краще везе.

○

**Старійшини в селі, як собаки
при отарі.**

○

Як дід грає, баба танцює.

○

**Якою б старою не була коза,
а солі полизати хочеться.**

○

**Баба все у діда просить,
а дід зробить, скільки зможе.**

○

І старій бабі весело щів хочеться.

---

¹ Ч о р б а — борщ, зварений на кислому квасі.

**Не в кожному горісі
добре ядереце**

Не в кожному горісі добре ядереце.

○

**Скажи, з ким ти ходиш, і я скажу,
чого ти вартий.**

○

**Лісу без сушняку і людини без вади
не буває.**

○

Пирій росте й непосіяний.

○

Вина без дріжджів не буває.

○

З кропиви пахучої квітки не буде.

○

М'яса без кісток не буває.

**У кожній зернині є борошно,
є й висівки.**

○

Криве від природи не випрямиш.

○

Гарне яблуко може бути й червивим.

○

**Скільки арапа не мий, все одно
чорним залишиться.**

○

Поганий бур'ян і на камінні виросте.

○

**Хто шукає коня без ганджу,
той ходитиме пішки.**

○

**І в найкращій пшениці знайдеться
кукіль.**

○

Троянди без колючок не буває.

○

На великому дереві є й сухі гілляки.

**Від коростявої вівці може
заразитися вся отара.**

○

**Одне гниле яблуко може зіпсувати
мішок добрих.**

○

**Ів вурду¹ з часником, а хоче,
щоб від нього пахло молоком.**

○

**Якби всі мухи мед носили,
то й на стінах були б стільники.**

○

**З поганої трави доброго сіна
не виходить.**

○

Вроджений норів не виліковується.

○

**І на найкращому городі може
вирости бур'ян.**

○

Козяча бринза псує овечу.

---

¹ В у р д а — обезжирений овечий сир.

**Ненависть, заздрощі й страх
породжують лукавство.**

○

В очі — одне, а заочі — інше.

○

**Лукава людина одягає то овечу,
то лисячу шкуру.**

●

**Хороша бринза, але в собачому
міхурі.**

○

**Не з хвилі витягає, а у вир
заштовхує.**

○

Кому не даси померти, той тебе вб'є.

○

Лиха людина і мертвих осудить.

○

**Міцний оцет і свою посудину
роз'їдає.**

○

У нього дупло в серці.

Сидить, як вовк на роздоріжжі.

○

**Як не може чужому напсувати,
то хоч собі напсує.**

○

Вовк лишається завжди вовком.

○

**Круки мріють, аби всі коні
повиздыхали.**

○

**Собака на сні сидить, сам його
не їсть, але й коневі не дасть.**

○

Чуже бачить, а свого не помічає.

○

Плямуючи іншого, себе не вичистиш.

○

Сам канаву копав, сам у неї і впав.

○

**Якби дав господь свині роги,
вона б землю перевернула.**

**Лихий чоловік — як вуглина:
як не опече, то хоч вимаже.**

○

Ніхто не знає глибини гадючої норп.

○

**Не наступай гадюці на хвіст,
якщо не хочеш, щоб укусила.**

○

**Дозволь свині підійти до стогу,
вона й на стіг вилізе.**

○

**Бійся лихого чоловіка,
як чорт боїться ладану.**

○

**Зміняв честь на сором і мир
на сварку.**

○

Він із свічкою шукає сварки.

○

Живуть, як кіт із собакою.

○

Ти: «Доброго ранку», а він за чуба.

**Кишки в череві й ті між собою
гризуться, то що вже про людей
казати!**

○

**Сваряться, як горобці на чужому
просі.**

○

**Сварка без бійки, як весілля
без бубна.**

○

**Коли двоє сваряться, третій завжди
у виграші.**

○

Чоловік у гніві втрачає свій глузд.

○

Розбурханий вогонь важко погасити.

○

Встанеш у гніві, ляжеш у програші.

○

Розгнівалася жаба на болото.

○

Поспіх у гніві — крок до безумства.

**Кінь добрий та вчений, тільки
вершник навіжений.**

○

**Дрібний дощ довго йде, а злива
швидко минає.**

○

Казав горіх, що мигдаль з його роду.

○

**Хоч і загниється хвіст, та коза
його не опустить.**

○

Пишається, як павич.

○

Пихатість — рідна сестра дурості.

○

Бундючиться, як муха в молоці.

○

Вух не має, а сережки шукає.

○

Пишається, як півень між курми.

Виліз, як свиня на вербу, й хрюкає.

○

**У нього нема чого водою запивати,
а він ще в зубах колупається.**

○

Не має штанів, а мішків накупив.

○

**Воша, як крові насеться,
ще й на лоб вилазить.**

○

Простягай ноги по своїй ковдрі.

○

І болото на сонці блищить.

○

**У кого погані сусіди, той сам себе
хвалить.**

○

Гонор людину засліплює.

○

**Великий купець —
трыма головками часнику торгує.**

Хвалився горщик, що відро розіб'є.

○

Кіт із дзвіночком мишей не ловить.

○

Порожня бочка дужче гуде.

○

**До хваленої груші не ходи
з великим мішком.**

○

Хвалиться, що їй і кішка яйця несе.

○

**Краще осуд у своєму селі,
аніж похвала в чужому.**

○

**Хто багато говорить, той мало
робить.**

○

Нудьга і лінь загнали ледаря в тінь.

○

**Бур'ян росте швидко, а добра трава
повільно.**

**У поганого майстра доброго начиння
не буває.**

○

**Як їсть, то впріє, а як робить,
то змерзне.**

○

Стежки ледарів будяками поросли.

○

**Сам робити не бажає,— всіх
ледачими вважає.**

○

**Лінь — дуже велика пані,
тільки їсти не дає.**

○

**Кинь мені, боже, грушу в рота,
та ще й пережуй.**

○

**Злидня і ледаря одним мотузком
в'язати слід.**

○

**Здоров'я від праці, а гріхи —
від лінощів.**

**Лінь так повільно ходить,
що її завжди злидні наздоганяють.**

○

З лінощів усе зле народжується.

○

**Як будеш спати, ні волів,
ні воза не будеш мати.**

○

**Лінощі точать людину, як іржа
залізо.**

○

**Ледачий завжди шукає роботу,
але ніколи її не знаходить.**

○

Безплідне дерево вирубують.

○

До їжі — вовк, а до діла — заєць.

○

У хаті ледаря завжди свято.

○

**Ще нічого не зробив,
а вже й відпочити сів.**

Сидні — злидні, а лінощі — іржа.

○

**Коли в чорта немає роботи,
він свого хвоста виважує.**

○

**Хто вдень не працює, той вночі
злиднів годує.**

○

**Як пішла працювати, неначе яйця
в пелені понесла.**

○

**Подумаємо, що маємо зробити,
а тоді знов поїмо.**

○

**Йому так кортить працювати,
як собаці сіль лизати.**

○

Від печі до плити довго ледарю іти.

○

**І ніж був, і хліба дістав,
та з голоду помер.**

**Як танцювати — вогонь,
як до роботи — пень.**

○

**У того, хто вмів гарно танцювати,
коса тупа.**

○

**Дай, боже, самі свята й один день
робочий, але й тоді хай буде весілля.**

○

**Від миски до рота важка робота:
доки донесеш, половину розіллеш.**

○

Гладкий кіт мишей не ловить.

○

Цілий день: «Добрий день».

○

**Птах — у повітрі, кріт — у землі,
а ледар в іржі живе.**

○

І в Дунаї він не знайде води.

○

Шукає вчорашнього дня.

Ледар — брат жебрака.

○

**Краще з сапою, ніж із простягнутою
рукою.**

○

Хто старцює, той і голодує.

○

**Хто першим приходить до столу,
той останнім виходить на роботу.**

○

Нема поганої роботи, є погані люди.

○

**Краще один день півнем, ніж усе
літо куркою.**

○

**Півня, який цілу ніч співає,
хапає лисиця.**

○

Кожен циган свій молот хвалить.

○

**Курка через одне яйце такого шуму
наробить, що почує й лисиця.**

**Хто багато справ починає,
той жодної не кінчає.**

○

**Як знесла курка яйце, все село знає
про це.**

○

**Не хвалися перед тим, хто тебе
знає.**

○

Городнику огірків не продавай.

○

Аж упрів під язиком.

○

**Собака, який багато гавкає, ніколи
не кусає.**

○

**Лисиця не боїться хвалька
мисливця.**

○

**Сьогодні — в нас, завтра —
в Фокшанах, післязавтра —
в Ботошанах.**

**Замішує язиком слова, як мамалигу
качалкою.**

○

У нього в роті село застряло.

○

**Від слова до діла, як від землі
до неба.**

○

**Мертвих позбавляють очей круки,
а живих — підлабузники.**

○

**Корова корову лиже, а свиня свиню
чухає.**

○

З очей мед, а з рота жовч.

○

**На слова — ягниця, а в душі —
вовчиця.**

○

**За солодкими устами часто буває
отруєне серце.**

**Комар, перед тим як поцілувати,
ще й пісню заспіває.**

○

У тихій річці легше втопитися.

○

**Важко знати, що вариться в
накритому горщику.**

○

Лагідна киця боляче дряпає.

○

**У хаті смиренного чорт завів своє
кубло.**

○

На старості літ у ченці постригся кіт.

○

**Зовні полив'яний, а зсередини
в сажі.**

○

Він — і з турком, він — і з німцем.

○

**Скорпіон ховається під найкращим
каменем.**

**Коли не дістався кіт до сметани,
каже, що сьогодні пісний день.**

○

Ловить гадюку руками божевільного.

○

Свиня й на великдень свиня.

○

**Не можна служити двом господарям
одночасно.**

○

**У боягуза завжди ніби крига
в пазусі.**

○

Страх стереже баштани.

○

Боягуз і власної тіні лякається.

○

Від страху ліків немає.

○

Страх завжди породжує небезпеку.

Страхополох забуває зачинити двері.

○

Боїться, як циган бджоли.

○

Там, де страх, немає любові.

○

Коли тоне корабель, пацюки тікають.

○

Такий сміливий, як здохла курка.

○

**Коли ворог тікає, всі стають
відважними.**

○

**Стара баба від страху спльовує
собі в пазуху.**

○

**Хто боїться морозу, той не саджає
винограду.**

○

**Від страху в нього волосся полізло
на маківку.**

**Хто боїться горобців, той проса
не сіє.**

○

**Після бою чимало витязів
з'являється.**

○

У сусіда й кури — як індички.

○

Муха через краплю меду гине.

○

**Сусідські кури завжди несуть більші
яйця.**

○

**Коли корову доїть, кнцьку
прив'язує.**

○

**Нехай зелена груша, тільки дайте
більшу.**

○

У сусіда гаманець завжди більший.

**Як даєш йому,— у нього корова
телиться, а як просиш, то й теля
здихає.**

○

**Пожадливість — найстрашніша
хвороба.**

○

**Кожен раніше засідлає сусідську
кобилу.**

○

**Сарана ніколи не пожаліє хліба
в полі.**

○

Той скупіший, у кого майна більше.

○

**Жебрак від усіх, а від жебрака —
ніхто.**

○

**Хто два кавуни однією рукою
тримає, залишається без жодного.**

○

Скупий завжди бідний.

**Полумиски миє у дощ, а подвір'я
замітає у вітер.**

○

**Скупий за гроші й на чортовій
доньці оженився.**

○

**Хто багато бажає, той останнє
втрачає.**

○

**Роззявляй рота лише настільки,
скільки зможеш проковтнути.**

○

**У скупого дві руки: одна довга,
щоб брати, друга коротка,
щоб давати.**

○

**Живіт скоро наїдається,
а очі — ніколи.**

○

**Ковтає так, неначе вовки б'ються
у нього перед ротом.**

○

Жадібність губить людяність.

У скупого хазяїна слуга злодій.

○

**Хто великий кусок відкушує,
той подавиться.**

○

**У скупого мерця завжди в торбі
хлібину знайдеш.**

○

**Як скупий помирає, його скарб
воскресє.**

○

**З пальців мед лизав,
аж поки їх зубами не відтяв.**

○

У кішки риби не випросиш.

○

Стриже вовну разом із шкурою.

○

**Зажерливий більше втрачає,
а ледачий більше бігає.**

**Скупому не кажи: «Дай!»,
а тільки: «На!»**

○

**Скільки б води риба не випила,
всю вухами випускає.**

○

**Не скупий володіє грішми,
а гроші — ним.**

○

**Жадібному давай та давай,
він ніколи не скаже: «Досить!»**

○

**Скупий плаче й за тим, що уві сні
втратив.**

○

**Легше викопати криницю на дні
моря, аніж просвердлити дірочку
в гаманці скупого.**

○

**Доки губки не притиснеш,
вона води з себе не випустить.**

○

Скупі ніколи не порозуміються.

**Хто за двома зайцями бігає,
той жодного не спіймає.**

○

Кусай тільки те, що пережуєш.

○

Свиня збирає сало для інших.

○

Одну за роги тримає, а іншу доїть.

○

Один збирає, а інший розсипає.

○

**Сьогодні десятьох годує, а завтра
сам голодує.**

○

В руках гроші тримає, як сито воду.

○

**З малих витрат великі борги
збираються.**

○

**Звідки береш і куди не кладеш.
там швидко все кінчається.**

**Якщо молодим брехатимеш,
на старості крастимеш.**

○

Із комара зробив жеребця.

○

Продає рибу в озері.

○

Іде возом, повним брехні.

○

**Каже правду, та таку прями́нінку,
як вірówka в мішку.**

○

**Тому, хто раз збрехав, не вірять
і тоді, коли він каже правду.**

○

**З брехнею пообідаєш, а до вечері
очі на лоба повилазять.**

○

Наобіцяв ціле море солі.

○

У брехні ноги короткі.

Брехун, як правду скаже, хворіє.

○

**Винуватий частенько мусить
брехати.**

○

**Кицьку в мішку заховав, а кігтики
видно.**

○

Брехун брехуна не обманить.

○

Бреше, аж земля в'яне.

○

З книгою в руці й брехнею на язиці.

○

За вину кози платить вівця.

○

І часнику не їла, і з рота не тхне.

○

**Хто брехні в торбі несе, далеко
не дійде.**

**Сьогодні вкрадеш цибулину,
завтра — кобилу, а післязавтра —
цілий табун.**

○

Хто вкраде хоч раз — злодій навіки.

○

**Сьогодні голку візьме, а завтра
гуску вкраде.**

○

Злодій від злодія вчиться.

○

**Чи сам краде, чи мішок тримає —
все одно злодій.**

○

Злодій у злодія ночує.

○

Криве дерево вогонь випрямляє.

○

**Де знайдеш вуздечку, там шукай
і коня.**

○

Злодій у злодія не вкраде.

Пани з людини роблять злодія.

○

Людина, яка ножа вийме, від ножа і загине.

○

Мати вбитого спить, мати вбивці сну не має.

* * *

Пияцтво — добровільне божевілля.

○

Селянин п'є горлом, а корчмар — гаманцем.

○

Пішов до церкви, а потрапив до корчми.

○

Що за літо заробив, за один вечір пропив.

○

Його хрестив п'яний піп.

**Вино — ціпок для старого, але сказ
для молодого.**

○

Вдома лається, а в корчмі мириться.

○

**Як нап'ється, сам собі царем
здається.**

○

Його слід хрестити в розсолі.

○

У корчмі вино смачніше, аніж дома.

○

**П'яниця на мосту очі заплющує,
щоб води не бачити.**

○

**Зробив з горла лійку, а з живота —
барилко.**

○

П'яного видно, як вош на лобі.

○

**П'яниця пропиває не лише одяг,
а й розум.**

**Овес тягне воза, а вино поганяє
коня.**

○

Пияцтво лікується сапою й лопатою.

○

**П'яниця завжди на чорта з квартою
надибає.**

○

**Сусідка наговорила, що я кури всі
пропила. А я зло як затаю,
то і півника проп'ю.**

○

**Корчма — це сходи, що ведуть
до пекла.**

○

Двічі напивається той, хто п'є в борг.

○

До корчми ходять не богу молитися.

○

**Якщо трое кажуть, що ти п'яний,
піді і проспийсь.**

**Корчма при дорозі, як та дівка,
що її всі цілують.**

○

**Шапка моя вже зовсім п'яна,
а голова — анітрохи.**

○

Сам пий вино, а не щоб воно тебе.

○

Уві сні і в вині всі турботи гинуть.

○

Відступи, душа, бо потонеш.

○

**У виноградної лози три пагони:
один — для здоров'я, другий — для
веселого настрою, а третій —
для сказу.**

○

**Одне на думці в корчмаря, а інше —
у п'яниці.**

○

Багатство корчмаря — на дні келиха.

**У Драгашанах¹ і святі з червоними
носами.**

○

**Тепер більше тонуть у вині, аніж
у воді.**

○

**На вині поклявся, що горілки
в рот не візьме.**

○

**Всі п'ють вино, але не кожний
пропиває свій розум.**

○

Ти його смокчеш, а воно — тебе.

○

Від вина і хороша людина здуріє.

○

Вино туди, а страм звідти.

○

**П'яниця горло промиває,
щоб не заіржавіло.**

---

¹ Драгашани — центр виноробного району в Румунії.

**Не той п'яниця, хто п'є, а той,
хто напивається.**

* * *

Череву своєму поклоняється.

○

Від рота до носа не пам'ятає.

○

**Не продавай шкуру лисиці до того,
як її спіймаєш.**

○

**Горить моя хата, але ж горить
і сусідська!**

○

**Посварилися за шкуру невбитого
вовка.**

○

**Не роздягайся, якщо до річки
далеко.**

○

Короткий крок продовжує життя.

**Ще й теля не забите, а покупці
по шкуру прийшли.**

○

**Коли обманувся ти вперше,
винуватий обманщик, а коли
вдруге — ти сам.**

○

**Сто кожухів на себе напнув
і все йому холодно.**

○

Не довіряє навіть своїй сорочці.

○

І в мамалізї колючки шукає.

○

Ситий гадає, що голодним не буде.

○

**Дорого бере за висівки, а борошно
продає дешево.**

○

**У того, хто роздивляється після
купівлі, товар завжди поганий.**

**Щоб дорогу скоротити,
звечора в сінях лягає.**

○

**Пішла до млина молоти, та з зерном
і додому прийшла.**

○

Пішов на війну без рушниці.

○

**Шукає Наня кобилу, а сам на ній
сидить.**

○

Загубив люльку, а вона в зубах.

○

Борода довга, а розум короткий.

○

Шапка велика, а голова мала.

○

Дожив до дитячого розуму.

○

Козеня саме лізе вовку в пащу.

Є голова, та немає розуму.

○

**Дурень язиком меле, як млин
без зерна.**

○

**Найважче в світі — розтлумачити
щось бевзю.**

○

**Він про це знає, як сліпий про
світло.**

○

**Доки моста не перейшов, з дурнем
не сварись.**

○

**Лише божевільний візьметься
навчати дурня.**

○

**Щоб мишей позбутися, не треба
палити млина.**

○

**Дурний не той, хто сім мамалиг
з'їдає, а той, хто йому дає.**

Жупан одягає, а розуму не має.

○

Вихлюпнула й дитину з водою.

○

**Чула, що дзвонили, та не знає,
до якої церкви.**

○

Повіз воду до Дунаю.

○

**Молоді розповідають, що роблять,
старі — що зробили, а дурні —
що хочуть зробити.**

○

**Високий, як смерека, а дурний,
як пліт.**

○

Хоче просвердити дірку в воді.

○

**Дурний тримає ложку,
а розумний їсть.**

**Продав виноградник, щоб купити
ізіюму.**

○

Везе дрова до лісу.

○

**Рятуючись від диму, кинувся
у вогонь.**

○

**Сліпий, наткнувшись на стінку,
вважає, що то — край світу.**

○

Аби голова була, а розум навіщо?

○

**Сліпий шукає голку в соломі,
а глухий йому підказує, де вона
дзвенить.**

○

Горе ногам, які носять дурну голову.

○

Дурило за деревами не бачить лісу.

○

У нього щиглі в голові.

**Як дурним мати народила, то вже
їй не вилікуєшся.**

○

**Дурні воду каламутять, а розумні
ловлять рибку.**

○

**Погнав пасти телят, а пригнав
гусенят.**

○

Він гасить вогонь соломою.

○

Зачиняє вовка в кошарі.

○

**Віддубасив дрючком слід свого
ворога.**

○

**Для глухої баби піп двічі
не дзвонить.**

○

Осляча голова не сивіє.

Розумний, як вівця у багні.

○

У нього розуму на п'ятак.

○

Собакам хвосту підв'язує.

○

Дурень вважає, що він усе знає.

○

Замість троянди посадив кропиву.

○

Радіє, як дурень на пожежі.

○

**Осел, де його прив'яжеш, там
і стоїть.**

○

**Десять мудреців не розплутають те,
що наплутав один дурень.**

○

**Через одну блоху ковдру в огонь
не кидають.**

**Поклич дурня на весілля, а він
тобі скаже: «Бажаю вам і на той рік
одружитися знову».**

○

У гупака розуму, як у риби голосу.

○

**Доручив собакам стерегти бурдюк
із бринзою.**

○

**Дає гусям ячмінь, коли трави
по коліна.**

○

Б'є у бубон під вухом глухого.

○

Подарував сліпому дзеркало.

○

Хоче пробити дірку в небі.

○

**Хто на різдво ходить у самій
сорочці, той на великдень кожух
одягає.**

Танцює, як на весіллі свого батька.

○

**Справжньому дурневі ще й
пишатися слід.**

○

Заступив пальцем сонце.

○

Носить воду після пожежі.

○

**Дурня по ході й сміху легко
впізнати.**

○

**Дурний сміється не з того, що
бачить, а з того, що пригадав.**

○

Спинився, як бик біля нових воріт.

○

**Пішов на великдень продавати
квасолю.**

○

**«Чого так упрів?» — «З дурнем
поговорив».**

**У дурня горіх перед носом,
а він каже: жолудь.**

○

Шукає зайців у церкві.

○

Вимагає молока від ялової корови.

○

**Пішов на полювання, не зарядивши
рушниці.**

○

Носить воду ситом.

○

Не розуміє осел солов'їного співу.

○

Голова, як у коропа, а мозок заячий.

○

На сніг босий, на росу взутий.

○

**Будеш з дурнем домовлятися,
не забудь дрючка з собою взяти.**

Ослom поїхав, ослom і повернувся.

○

Дурень спочатку скаже, а потім подумає.

○

Шукає голку у возі сіна.

○

**Краще втопитися, ніж
переправлятися через річку
з дурнем.**

○

Міряє глибину моря пальцем.

○

**Високий, як тичка, а дурний,
як цибуля.**

○

Загнуздав вуздечкою коневі хвіст.

○

**Тільки дурень вважає всіх
дурнішими за себе.**

**Якщо дурень мовчить, то й
за тямущого здається.**

○

**Бовдура за мовою, а лукавого
за поглядом впізнають.**

○

Де немає голови, горе ногам.

○

**Всі жаліються на брак грошей,
а на брак розуму — ніхто.**

○

Читає в зорях, а потрапляє в ями.

○

**Краще з розумним програти,
ніж із дурним виграти.**

○

**Якби він робив капелюхи,
то всі народжувалися б без голови.**

○

Збирає підкови від дохлих коней.

○

Б'ється за тінь віслюка.

Для глухого співає.

○

**Згорів млин ущент, але й мишей
не осталося.**

○

Село горить, а баба зачісується.

○

Потворі тільки дзеркала не вистачає.

○

**Вісюка як не прикрашай,
жеребцем все одно не стане.**

○

**Будь-якої заспіває, але хліб
не замішає.**

○

У нього волосся на язиці росте.

○

Він сплів собі тин перед ротом.

○

**У нього неначе повний рот
мамалиги.**

**Якби його хто побив, то одразу б
все зробив.**

○

**Колючки виривай з корінням,
як не хочеш, щоб знову вирости.**

Хороше слово багато важить

Хороше слово багато важить.

○

**Язык у бика великий, а слова
сказати не може.**

○

**Худобу напувають водою, а людей —
глибоким словом.**

○

**Доброму коневі вистачить одного
удару батога, а кмітливому
чоловіку — одного слова.**

○

**Вола беруть за роги, а людину —
за серце.**

○

Людину б'ють не дрючком, а словом.

**Не говори все, що знаєш, і не вір
усьому, що чуєш.**

○

Десять разів відміряй, а раз відріж.

○

**Не давай порад тому, хто їх
не просить, бо не послухає.**

○

**Язык кісток не має, думка як схоче,
так його і згинає.**

○

**Слово — як вітер, і добрим скакуном
не догнати.**

○

**Не обіцяй того, що не зможеш
виконати.**

○

**Слово, випущене з уст, підняти
не можна.**

○

**Краще двічі запитати, ніж раз
помилитися.**

Сліпі й до Сучави доходять.

○

**Птаха ловлять на зерно, а людину —
на гарне слово.**

○

**Хто вмiє мовчати, той у збитку
не буде.**

○

Всякому слову свiй час.

○

Вiд хорошого слова язик не болить.

○

**Спочатку живiт напхати, а тодi
вже й балакати.**

○

**Погане слово краще проковтнути,
нiж промовити.**

○

Маленька жаба голосно квакає.

○

Рiже язиком, як ножицями.

**Дуже гостра бритва швидко
затуплюється.**

○

Знайшла коса свій брусок.

○

Людський язик фортеці розбиває.

○

Добре слово змащує, а зле коле.

○

**Хочеш мати ворога, скажи дурневі,
що він дурень.**

○

**Хто свого язика стереже, той і спину
збереже.**

○

**Вола в'яжуть мотузком, а людину —
словом.**

○

**Розумний той, хто говорить мало
і влад.**

Від слова «мед» в роті не солодко.

○

У нього язик, як шабля.

○

Собака гавкає, а вовк тягне мовчки.

○

**Білу свитку можна почорнити,
а чорної не вибілити.**

○

**Курка, яка кудяхче з ранку
до вечора, не несеться.**

○

Пташку пізнають по пісні.

○

**Коли ворони каркають, солов'ї
не співають.**

○

**Воду, вітер і людський поговір
спинити не можна.**

○

**Про нього слава, як про стриженого
попа.**

Собаки брешуть, а вітер несе.

○

Одне — чути, інше — бачити.

○

Злого рота тільки земля затуляє.

○

Із слів борщу не навариш.

○

**Якби за прокльоном чабана,
то вовки б усіх овець поїли.**

○

**Довгий у корови язик, а до хвоста
не дістане.**

○

**Дзвін пізнається по звуку,
а людина — по мові.**

○

Мовчать, як горіхи в мішку.

○

**Те, що на вухо шепчуть,
добре і в лісі чути.**

**Хай кума собі балакає, добре,
що це неправда.**

○

**Ти його про квасолю, а він тобі
про горох.**

○

Порожній віз дужче гуркотить.

○

**Вухами слухай, очима дивись,
а ротом мовчи.**

○

За думки мита не беруть.

○

У нього неначе клоччя в роті.

○

Вовк забирає козу, яка мекає.

○

І мовчання часом буває відповіддю.

○

Один горіх у мішку не торохтить.

Мовчання — відповідь мудрого дурневі.

○

Словами голоду не вгамуєш.

○

Мудре слово — добрий друг у біді.

* * *

Без жарту слово, як полова.

○

Кравець ходить голий, а швець — босий.

○

Сміється чорт із чорного голуба, а себе не бачить.

○

Пасує йому, як скрипка зайцю.

○

Сміється черепок із розбитого горщика.

○

Гуляє, як собака в криниці.

Така тонюсінька, як діжа в погребі.

○

Дивиться, як коза на годинник.

○

**Крутиться, як кішка коло гарячого
молока.**

○

**Якщо вже обпікатися, то хоч добрим
борщем, а не окропом, у якому
варили яйця.**

○

**Звик до лихого життя і тепер мені
добре.**

○

**Краще двічі поїсти, ніж раз
побитися.**

○

**Світ гине, а сусідка на гойдалці
гойдається.**

○

**Відлупцюй сідло, щоб кобила
зрозуміла.**

**Щоб сусідам досадити, зірвав зло
на своїй дружині.**

○

**Це йому пасує, як собаці горщик
на голові.**

○

**Віддай мені, сусідонько, свого
чоловіка, візьми мого макогона.**

○

Влаштувався п'ятим колесом до воза.

○

**Коли мала в чому, то не мала що,
тепер маю що, та не маю в чому.**

○

**Лисій жінці очіпок з перлинами
не допоможе.**

○

Лисого легко стригти.

○

**Шукав верблюд собі роги, та й вуха
згубив.**

Добре чухається той, хто має від чого.

○

**Стільки б мені горя мати,
як на батькове весілля.**

○

Мовчить, як свиня в кукурудзі.

○

Робить із чорної вовни білу.

○

Знається на дохлих конях.

○

**Чи то чорна, чи то біла,
чи то встала, чи то сіла.**

○

З ребер йому другий живіт зробили.

○

То я знизу, то він зверху.

○

**Кипить у його жилах кров,
як у мертвому раці.**

**Хай вилізе кобила тому, хто бачив
очі.**

○

**І вовк не голодний, і вівця без
ягнят.**

○

Поламалася дорога посеред воза.

○

**Ні корчми в гаманці, ні грошей
при дорозі.**

○

**І коза не голодна, і капуста
обгризена.**

○

**У Бухаресті й собаки на хвостах
бублики носять.**

○

**Вівці голови долу схиляють,
аби їх вовк не помітив.**

○

Продав садибу і купив санчата.

Упав на спину й розбив собі носа.

○

Вимий мені кожуха, та не замочи.

○

**Ти йому про яблука, а він тобі
про груші.**

○

Потрапив, як Єремія дишлом у тин.

○

Поспішає, як равлик.

○

Варить без води.

○

**Туди — на коні, назад —
сідло на власній спині.**

○

**Звелів собаці, собака — кішці,
кішка — мишці, а мишка хвіст
на вузол зав'язала, щоб не забути.**

○

**Б'є у бубон у Крайові, а чується
аж в Молдові.**

У нього наче кістки в животі.

○

Хитрий, як вівця.

○

Багато, як на жабі волосся.

○

Приладнав, як горіх до стінки.

○

Товче воду, щоб збити масла.

○

Забажалося від бика молока.

○

Жаліється живіт, що збожеволів рот.

○

**Якщо схопив кицьку за хвіст,
крути її, бо подряпає.**

○

**На чужих головах на цирюльника
вчиться.**

○

Настриг шерсті з жаби.

Забажалося курячої вурди.

○

Тямить, як осел на піснях.

○

Із ставка в криницю потрапив.

○

**Як взяли за барки, злодій каже:
«То були жарти».**

○

**Прикинувся святим, як ключ
від церкви.**

○

**Ти знаєш тільки раз, два, три,
а я — аж до десяти.**

○

**Як згорить стріха, що ж буде
з горобцями?**

○

**«Гей, цигане, в тебе батько
помер!» — «Ой лишенько, а він же
забрав мою люльку!»**

**Хвали мене, ротуку, бо як
не похвалиш, то й їсти тобі не дам.**

○

У чотири ока виглядає.

○

Чекає, як мрець калача.

○

Коли неня стане дівкою.

○

**Захистить мене від курей, а собак
я не боюся.**

○

**Буду тебе любою звати,
лиш не заходь часто до хати.**

○

**Втратила честь, як кішка в горщику
з сметаною.**

○

**Краще двічі оженитися, ніж раз
померти.**

○

Життя хороше на батькові гроші.

**Пустіть мене в хату, доки ви собі
іншу знайдете.**

○

**Не дай мені вмерти, бо не дам
тобі жити.**

○

**Сідайте до столу, якщо з собою
щось приєсли.**

○

**Якщо їсти саму квасолю, то
й капусти закортить.**

○

Неначе їсть смажену кригу.

○

**Зайчиха котиться, а в зайця серце
болить.**

○

**Хай світ пропадає, а баба буде
голову мити.**

○

**Продала баба коцюбу і випила
могорич.**

Зібралися, як баби на панахиду.

○

**Уві сні скабку загнала,
прокинулась — і ногу перев'язала.**

○

Сім вод у киселі і жменя висівок.

○

Зітерлися, як бабині зуби.

○

Дожився вовк до собачої іграшки.

○

**П'ять заробляю, сім проїдаю,
а різницю в гаманець відкладаю.**

○

Сіємо в полі, а купуємо на базарі.

○

**«Жінко, дай-но мені вила!» —
«Чоловіче, ой несила!» — «Жінко,
в полі все дозріло!» — «А я, милий,
захворіла». — «Жінко, вже вино
готове!» — «Ну тепер і я здорова».**

**Масельце мені, сколотини тобі —
отак і швидше буде.**

○

**Я рушницею тебе заріжу
і кинджалом застрелю.**

○

**Рогами цапа справлю поминки
чоловікові, а м'ясо піде на моє нове
весілля.**

○

**Їжте, добрі люди, бо вже рік,
як помер мій чоловік, а завтра буде
два, як я іншого взяла.**

○

Помирив козу з капустою.

○

Дістався на сміх індикам.

* * *

**Коли не можеш зробити те,
що бажаєш,— бажай те, що можеш.**

○

Хто ходить удень — не спотикається.

**Великому кораблю потрібна
велика вода.**

○

**Хто тебе не знає,— продасть,
хто тебе знає,— купить.**

○

**Собака, хоч і кусає,— найкращий
друг людини.**

○

**І дощ його не мочить, і сонце
не пече.**

○

Краще пізно, ніж ніколи.

○

**Людина в молодості,
як незагнuzданий кінь.**

○

**Час усе змінює: і обличчя, і вдачу,
і щастя.**

○

Все минається, як учорашній день.

**Високий стілець легше
перекидається.**

○

**Хто сьогодні сміється, той завтра
плакатиме.**

○

Приємна година швидкоплинна.

○

Вітер і найбільше дерево звалить.

○

**Перед тим, як наказувати, навчись
підкорятися.**

○

Терпіння — найкращі ліки.

○

І море верещить, коли вітер свище.

○

**Сльози навіть каміння
розм'якшують.**

○

**Радість і біда — сестри,
які одна одну наздоганяють.**

Між горами завжди долина.

○

**Похорон без смішинки
і весілля без сльозинки рідко буває.**

○

Той кричить, у кого хата горить.

○

Нитка, де тонша, там і рветься.

○

**Гіршого лиха, ніж сам собі зробиш,
ніхто інший тобі не накоїть.**

○

Невидима рана дужче болить.

○

**Три речі псують настрій — дірявий
дах, лиха жінка і зубний біль.**

○

**Довгий батіг і куций розум —
найшвидші судді.**

○

**Нужда примусить людину хапатися
і за вістря шаблі.**

**Хто потопає, і за соломину
схопиться.**

○

**У бурю великі дерева падають,
а бур'яни стоять.**

○

**Звички молодості зберігаються
й на старості літ.**

○

Сходи згори вниз замітають.

○

**Відступаючому ворогові
не полінуйся зробити місток.**

○

**До села, що на видноколі,
провідника не треба.**

○

Не лїзь, як петрушка, до всіх страв.

○

**На базарі рибою, що лишилася
в річці, не торгують.**

Мишу скиртою не розчавиш.

○

**На збирання винограду не ходи
з виноградом у торбі.**

○

**Три «багато» і три «мало» псують
людину: багато говорити, мало знати,
багато витратити, мало мати,
багато просити, мало робити.**

○

**Голодного довго не запрошують
до столу.**

○

Не та сама зозуля нам завжди кус.

○

Разом із сухим горить і зелене.

○

Не чіпляй свині золотого кільця.

○

Плачем світу не виправиш.

○

Дим видно вдень, а вогонь — вночі.

**Краще головою в селі, ніж хвостом
у місті.**

○

Кожен чоловік у своїй хаті цар.

○

**У країні сліпих заплющ і сам
одне око.**

○

Кривий серед сліпих — цар.

○

**Чим більший корабель, тим важче
ним керувати.**

○

Отара завжди за бараном сунє.

○

Корабель із двома стерновими тоне.

○

**Не клади пальця між молотом
і кувадлом.**

○

**Танцювати на двох весіллях одразу
неможливо.**

**Не кажи «гоп», не увійшовши
в танець.**

○

Загубленого часу ніколи не знайдеш.

○

Гори снігу не бояться.

○

**Хороша груша падає свині прямо
в рот.**

○

Коротку палицю важче переламати.

○

Гнучке дерево краще ламкого.

○

**Рукавичка й найпотворнішу руку
прикрашає.**

○

**Користь буває і з живої, і з мертвої
вівці.**

○

**Молоде вино в старому міхурі
не тримають.**

Людина живе сподіванням.

○

Краще добре та одне, ніж багато і лихе.

○

Не відразу оцет закисає.

○

Чим глибша річка, тим тихіша течія.

○

У тихій річці швидше втопишся.

○

Розворушене багаття дає більше полум'я.

○

Не один на світі собака з куцим хвостом.

○

Вузли зав'язувать можна на довгій нитці.

○

На великі вуха серсжки зайві.

**Не ясла до волів, а воли до ясел
ходять.**

○

**Із собакою дружи, та палиці з рук
не випускай.**

○

Головою стіни не проб'єш.

○

На тверде дерево є гостра сокира.

○

**Навіть каламутна вода вогонь
гасить.**

○

**Не бий палицею по болоті,
бо забризкаєшся.**

○

**У два човни одночасно сісти
не можна.**

○

Яка голка, такий і кожух виходить.

○

Плюнеш вгору, а слина — в очі.

**Як нема щастя, то й бринза погана
виходить.**

○

**Тому, хто просить, давай,
а не обіцяй.**

○

Легко давати чуже.

○

**Старий борг одержати —
як несподіваний скарб відшукати.**

○

З одного вола дві шкури не здереш.

○

**На віз горщиків одного
дрючка вистачить.**

○

**Не зривай квітку,
якщо хочеш бачити її плід.**

○

**Не можна мати і курчата, і яєчка,
і жирну курку.**

Найкращі яблука свиням дістаються.

○

**Якщо довго тримати вугілля в печі,
воно попелом стане.**

○

Остання крапля посудину проливає.

○

Глечик не вічно по воду ходить.

○

**Від сходу до заходу сонця погода
так зміниться, що й не впізнаєш.**

○

Грім лякає, а дощ підганяє.

○

**Не пригощай яблуками того, хто
звик до кислиць.**

○

Неметена хата на гостей багата.

○

**Ніколи не знаєш, звідки вистрибне
заєць.**

**Рік не приносить стільки, скільки
принесе година.**

○

**Хто здалеку свариться, той зблизька
б'ється.**

○

**Якби не було носа, то дісталоя б
любіві.**

○

Де вдарив, а де тріснуло!

○

**Хто не вдариться об одвірок,
той порога не побачить.**

○

Де йому свербить, а де чухається!

○

**Хто відкусив лимона, а в кого
на зубах оскома.**

○

**З маленького насіннячка виростає
велике дерево.**

**Однієї іскри досить, щоб уся скирта
згоріла.**

○

**Мала річка, вливаючись у велику,
втрачає свою назву.**

○

**Коли в мишей мир з котами — тоді
збіжжю горе.**

○

Де нема волів, там і ясла чисті.

○

**На кого вовк нападав, той і пня
боїться.**

○

Сорочка ближча до тіла, ніж свитка.

○

**Повний гаманець і мішок
з борошном — то найкращі друзі.**

○

**Кожен замітає спочатку перед
своїми ворітьми.**

Очі господаря приносять більше користі, ніж руки.

○

Чотири ока бачать краще, ніж два.

○

Що в руках, то не омана.

○

Позичений горщик ніколи не буває чистим.

○

Як постелиш, так і спатимеш.

○

У того сон кращий, хто не відчуває твердості ліжка.

○

Не кожен спить, у кого очі заплющені.

○

Не поминай батька чужим коливом.

○

**По воду ходять з відром,
а не з корзиною.**

**Тримає козу за роги і каже,
що вона безрога.**

○

Вовк — чабан, а козел — городник.

○

Корову продає гарне вим'я.

○

Найкраще м'ясо на кістках росте.

○

**Найліпша вовна на кущах
лишається.**

○

**На диму добра смаженина
не готується.**

○

**Не можна і сала з горища не брати,
і губи змащені мати.**

○

На воді рибі не засмажиш.

○

У чорта ладану не крадуть.

Сухий хліб горло дере.

○

Не натягай струну, бо порветься.

○

Тешучи дерево, муляром не станеш.

○

**Дурня серед розумних видно.
як осла серед овець.**

○

Підкладка дорожча за хутро.

○

**Хори без волинки і продажу
без грошей не буває.**

○

**Хоч ти мені брат, але бринза —
за гроші.**

○

**На борг небіжчика жалітися —
перед усім світом страмитися.**

○

**Якщо в тебе малі прибутки,
не гризи на всі зубки.**

**Хто їсть конопляне сім'я, той ходить
без сорочки.**

○

**Верхового коня важко привчити
до хомута.**

○

**Як щастить, то й вугілля посієш,
а щось таки вродить.**

○

У терпіння теж є край.

○

Мурашка маленька, та кусається.

○

**Не буває диму без вогню
і дурня — без щастя.**

○

Золотий спис мурі пробиває.

○

Спис у торбі не сховаєш.

○

**Вино, змішане з водою, втрачає
свою міць.**

**Скільки б снігу не навалило,
весь до літа розтане.**

○

**Сонце сходить не для одного
чоловіка.**

○

**Одна свічка світить і одному,
і десятьом.**

○

Сонце гріє і добрих, і лихих.

○

**У лазні лихий і добрий разом
миються.**

○

**Хто гріється на сонечку, тому
місяць не потрібний.**

○

І в моря є дно.

○

**Колесо за колесом біжить, та ніколи
не наздожене.**

Якщо зозуля не кує, минулося літо.

○

●

Є погано зкросні, але добре зшиті люди.

○

Вбрання людину прикрашає.

○

Людина робить гроші, а не гроші людину.

○

Не за свиткою про чоловіка слід судити.

○

В осла теж чотири ноги й хвіст, а все ж він не кінь.

○

Не смійся з осла, бо ще доведеться сісти на нього.

○

Поки в плуг не запряжеш, його норову не впізнаєш.

**Як вогню не запалиш, дим очі
не колотиме.**

○

Після пожежі багато розумних буває.

○

**Повний віз суне повільно,
а порожній біжить.**

○

**Тиха вода багно несе, а швидка
й каміння обмиває.**

○

Рак своєї ходи не міняє.

○

І жаба хотіла б, щоб її підкували.

○

**Як став циган царем, спочатку свого
батька повісив.**

○

**Доки воза не перекинув, дороги
не лагодив.**

○

Скрипаль про струни марить.

**Собаки й царі за собою дверей
не зачиняють.**

○

**Три навантажені кораблі не чекають
порожнього.**

○

**В'яжи коня там, де велить хазяїн,
хоч і з'їсть його вовк.**

○

**Не закидай хліб у піч, поки вогню
не розпалиш.**

○

**Якщо кішки нема дома, миші
на столі танцюють.**

○

**Коли гуси стережуть город,
хазяїну мало залишиться.**

○

Брак котів — щастя мишам.

○

**Швець за чоботи відповідає,
а не за штани.**

**Господиня, яка не хоче варити
мамаліги, цілий день борошно сіє.**

○

**Собака, який живе на кухні,
для полювання не годиться.**

○

**Гнилі яблука псують добрі, а добрі
ніколи не виправлять зіпсованих.**

○

**І павук тче, тільки з його полотна
нічого не викроїш.**

○

Одна квітка весни не робить.

○

Очі бачили, хай повилазять.

○

Дешеве купуєш, дешеве й носи.

○

Дароване вдвічі дорожче.

○

**Дарований оцет солодший, ніж
купований мед.**

**Хоче, щоб пшениця була дорога,
а борошно дешево.**

○

**Не сідай у човен, як не знаєш,
що таке вода.**

○

**Не став горщик поряд із відром,
бо може розбитися ненароком.**

○

Дірявим відром води не наносиш.

○

**Через брак одного цвяха ламається
віз.**

○

Тин без підпорок вітер завалить.

○

**Порожню посудину кожен пхне
ногою.**

○

Не літай, доки не вирости крила.

○

Так мало, як те чорне під нігтем.

Великий ліс, але й сокира міцна.

○

М'яка іржа точить тверде залізо.

○

**Маленька крапелька, а камінь
продовбує.**

○

Малий, як голка, а лихий, як чорт.

○

**Перець теж чорний, але й цар
його на столі тримає.**

○

І одна волосина має свою тінь.

○

**У малій грубці буває гарячий
вогонь.**

○

Ізюм теж сухий, а солодкий.

○

**Маленький пень перевертає
й найбільшу підводу.**

У найменшого кущика є своя тінь.

○

**Смажений заєць смачніший
за живого вепра.**

○

**Висока тополя, а затінку від неї
мало.**

○

У малої вербички густий затінок.

○

Верба в горах не росте.

○

Одне дерево — це ще не ліс.

○

З великого комина мало диму.

○

**Вітер хмари збирає, він їх
і розганяє.**

○

**Хто боїться хмари, у подорож
не вирушає.**

Вітер дме, собаки брешуть.

○

**Хто обпікся манною кашею,
студить і холодну воду.**

○

**Кого вкусив собака, той і гавкоту
боїться.**

○

**Хоч і любить киця рибку,
та на кладці заплющує очі.**

○

**Хто впав у річку, тому дощ
не страшний.**

○

**Ошпарений окропом собака тікає
й від холодної води.**

○

**Як обпікся борщем, і кисле молоко
студитимеш.**

○

Після дощу капелюх не потрібний.

**Як коней вкрадено, стайню можна
не замикати.**

○

**Коли вуха відморозив, марно
одягати шапку.**

○

**Сліпий ночі, а мокрий дощу
не боїться.**

○

У долини є очі, а у лісу — вуха.

○

Біла стіна — папір для нерозумних.

○

Папір усе стерпить.

○

**Чорнило до масного паперу
не береться.**

○

Битий шлях найкоротший.

○

**Краще бути кульгавим пішоходом,
ніж сліпим вершником.**

**Хто не прошкує, той завжди дома
ночує.**

○

**Людині дано ходити, а птахові —
літати.**

○

**Хто не вилізе на гору, той з гори
і не спуститься.**

○

**Подорожньому личить дорога,
а коневі — вуздечка.**

○

Потрапить сліпий до Браїли.

○

**Не вирушай у подорож без
товариша.**

○

**Мертвий начальник і повна кварта
на дорозі довго лежати не будуть.**

○

**Хто збився з дороги, радий
і стежині.**

**Хто останнім іде, той і двері
зачиняє.**

○

**Не переходь убрід річки,
якщо дна не видно.**

○

Ходить, як кінь без вуздечки.

○

Ходить навпрошки, як сліпа баба.

○

Попав, як миша в діжку.

○

**З'їла миша проскуру та й стала
кажаном.**

○

**Доки річку перейдеш, й осла
назвеш дідом.**

○

**Коли воза зламано, тоді тобі
й добру дорогу показують.**

**Як запрошують у гості, не виходь
з дому голодний.**

○

**Гість їсть не те, що хоче, а те,
що дають.**

○

**Пізно на обід прийдеш, самі
кісточки знайдеш.**

○

Голод виганяє вовка з лісу.

○

У порожнього шлунка вух не буває.

○

Циган, коли голодний, співає.

○

Порожня ложка дере рота.

○

Голод — найкращий кухар.

○

**Немає кращої птиці, ніж свинина,
і квітки, ніж капуста.**

**Голодному і шматок холодної
мамалиги здається плачиндою.**

○

**Пішов за калачем, а вернувся
з плачем.**

○

Не всі миски для борщу.

○

**Не лізь туди, де кипить чужий
горщик.**

○

**З медом хліба з'їси більше,
аніж з оцтом.**

○

**Хто солодкого наївся, тому й гіркого
забажається.**

○

**Ситий собака не дарма тікає від
дверей.**

○

**У кого багато перцю, сипнє його
і в мамалигу.**

Плачинди не щодня їдять.

○

Посіяла огірки, а вродили будяки.

○

**Так їй добре, що кулаки від очей
не відриває.**

○

**Доки кращого не побачиш, гіршого
не кидай.**

○

**Як нема черевиків, то й постולי
добрі.**

○

Постоли роблять із товстої шкіри.

○

**Хто відпускає бороду, нехай купить
гребінець.**

○

Безбородого легко брити.

○

**Навчайся голярській справі
на власній голові.**

**Спочатку даси баня, щоб тебе
побрили, а потім — три, щоб
відпустили.**

○

Не все, що блищить — золото.

○

**Краще в латаних постолах,
чим босоніж.**

○

**Домашній розрахунок не збігається
з базарним.**

○

**Хто п'є воду з чужих долонь, ніколи
не нап'ється.**

○

**Мамалижних берегів і молочної
річки ще ніхто не бачив.**

○

**Три жінки здіймають більше галасу,
ніж стадо гусей.**

○

Камінь угору сам не покотиться.

Нерухомий камінь мохом обростає.

○

На вухо та на вухо — аж до самого князя.

○

Пішов, як вода вгору.

○

Кожен півень на своєму смітнику співає.

○

Може курка й за сусідським півнем бігати, аби тільки яйця дома несла.

○

Коза скубе там, де прив'язана.

○

Змостив гніздо в чужому кублі.

○

**Хто часто стрибає через тин,
колись і штани порве.**

○

Сиди, бо місце прохолоне.

Чорногуз із болота живе.

○

За свинею підеш, у багно попадеш.

○

**Доки постולי можна латати, нових
не купуй.**

○

Сором їв і мамалигою заїдав.

○

Свині що не роби, а їй в багні краще.

○

**Погану косу разів шість на день
клепати слід.**

○

Брудні сорочки дома перуть.

○

Влітку під кожним кущем заночуєш.

○

Не з власної волі йде коза на базар.

○

Мені — сир, а вам — сироватку.

Кожен горне вогонь до свого горшка.

○

**Горобці про просо мріють,
а жебрак — про панахиду.**

○

**Бенкет без жінок, як весілля
без музик.**

○

**Чи бачив хто слухняного хлопчика
й гарну стару бабу?**

○

Все ламає, що в руки потрапляє.

○

За що візьметься, те й всихається.

○

Соловейко на сухій гілці не співає.

○

**Хто на власне весілля запізнюється,
знайде наречену з іншим у парі.**

○

**Всі річки в море вливаються і то
його не наповнюють.**

**Ситечко, доки нове,— на кілочку,
а потім і під ліжком ходить.**

○

Крива вівця — радість для вовка.

○

Келих без ніжки на стіл не ставлять.

○

**Щербата посудина, навіть золота,
тільки на переплавку годиться.**

○

**Вівцю, на якій вовна не тримається,
треба різати.**

○

Гаву за соловейка ніколи не продаси.

○

**Де немає павичів, там і ворона
найкрасивіший птах.**

○

Не такі очі в орла, як у метелика.

○

На дикій яблуні кислиці ростуть.

Пугач солов'їв не висиджує.

○

**Синиця орла на змагання
не викликає.**

○

**Не ростуть на тополі груші,
а на вербі — вишні.**

○

**Назбиралося сміття, аж двері
не зачиняються.**

○

**Собака, який знюхався з вовком,
отари стерегти не буде.**

○

**Борщ, зварений двома куховарками,
недосолений.**

○

**Де багато півнів співають,
там пізно розвиднюється.**

○

Турки за зайцями на возі ганяються.

**Несолона мамалига, як весілля
без музик.**

○

**Якщо дівка невдала танцювати,
каже, що музики не уміють грати.**

○

**Кіт, як не дістанеться до сала, каже,
що воно старе.**

○

**Як баба з воза злізе, кобилі набагато
легше буде.**

○

Ні у возі, ні в підводі.

○

**Хто не вміє ждати,
той спілого винограду не їсть.**

○

**На молодій вівці більше вовни,
ніж на старій.**

○

З чужої торбини не наїсися.

Чужою рукою тільки жар добре брати.

○

Позичений одяг не гріс.

○

Одяг людини не робить.

○

Хто у кожусі, тому зима не страшна.

○

Бійся того, кому нема чого втрачати.

○

У ворога шабля довга.

○

**Один ворог може зруйнувати те,
що зробила тисяча друзів.**

○

Не злякаєш вовка овечою шкурою.

○

Не стромляй голову в колесо.

○

Вовкові ліс не показуй.

**Норовистому коневі потрібна гостра
острога.**

○

Кров кров'ю не відмиєш.

○

Краще віддати вовну, ніж вівцю.

○

Забирай воли, тільки воза лиши.

○

Не буди сплячого ведмедя.

○

**Хочеш убити гадюку — цілься
їй в голову.**

○

**Для вовчого м'яса треба мати собачі
зуби.**

○

**Легше обстругати дерево, ніж
людину.**

○

**Не дражни собаки, який на тебе
не гавкає.**

**Доки на змію не наступиш, вона тебе
не вкусить.**

○

**Від собак ховай дрючка, бо дужче
покусають.**

○

У хаті скрипаля кожен затанцює.

○

**Хто за мухою поженеться, у гній
потрапить.**

○

Поспиш із собаками, бліх наберешся.

○

Який товар, такий і покупець.

○

Перевернув кобеняк навиворіт.

○

Не лізь у висівки, бо свині з'їдять.

○

**З свиньми знатимешся — в багні
ночуватимеш.**

**Ти йому оком моргнеш, а він тобі
головою киває.**

○

Яка щетина, така й бритва.

○

Який мішок, така й латка.

○

Яка голова, така й шапка.

○

**Повісити його на сухій гілляці,
бо зеленої для нього шкода.**

○

**Краще горобець у руці, ніж ворона
на стовпі.**

○

**Краще осел, який везе, аніж кінь,
який брикається.**

○

Якщо немає дощу, хай хоч сніг буде.

○

В засуху і град добрий.

Із собачого хвоста сита не зробиш.

○

**Не ночуй у господаря з худими
собаками.**

○

Без собаки хата, як рот щербатий.

○

Від хатніх злодіїв не вбережешся.

○

Скрина в мене, ключ у тебе.

○

Вовка ноги годують.

○

Були б кістки, а собаки прибіжать.

○

Була б калюжа, а жаби знайдуться.

○

На великому болоті багато жаб.

○

Муха на квіти не сідає.

Тин йому перелазом здається.

○

Заплутався, як чорт у коноплях.

○

Тікав від собак, а попав до вовків.

○

**Час минається, а лихий сусід
залишається.**

○

**Спочатку купи собі сусідів,
а тоді вже — хату.**

○

**Не буде з кози корови, а з йолопа —
порядної людини.**

○

Неначе тінь у нього вкрав.

○

Немов відвів воду від його млина.

○

**Собака в хату не ввійде, якщо двері
зачинені.**

Не пускай свиню до городу.

○

Мають очі і не бачать, мають вуха і не чують.

○

Найглухіший той, хто сам не хоче чути.

○

Найсліпіший той, хто сам не хоче бачити.

○

На світі не буває сходів на небо, броду — через море й серцевини — в залізі.

○

Життя без свят, як дорога без відпочинку.

○

Кожне слово має свій смисл.

З М І С Т

- 5 Передмова
- 16 У єднанні сила
- 22 Правда і справедливість ніколи
не зав'януть
- 30 Бідняк не знає ні сонця,
ні святкової днини, а тільки
робочі години
- 56 У праці коріння гірке, та плоди
солодкі
- 72 В здоровому тілі — веселий розум
- 108 Не в кожному горісі добре ядрце
- 158 Хороше слово багато важить

**РУМЫНСКИЕ
ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ**

Составление, перевод
и вступительная статья
Станислава Владимировича Семчинского

Серия «Мудрость народная»

Сборник двадцать шестой

Издательство «Дніпро»
(На украинском языке)

Редактор *І. Ф. Лещенко*
Художник *М. І. Компанець*
Художній редактор *В. В. Машков*
Технічні редактори *І. О. Селезньова,*
Г. Г. Подгурський
Коректори *Н. О. Маслова,*
Н. І. Прохоренко

Інформ. бланк № 140
Здано на виробництво 18.05.78.
Підписано до друку 31.08.78.
Формат 70×108^{1/64}.
Папір машинно-кредяний.
Гарнітура звич. нова.
Друк високий.
Умовн. друк. арк. 4,9.
Обліково-видавн. арк. 4,247.
Тираж 50 000. Замовл. 8—127.
Ціна 55 коп.

Видавництво «Дніпро»,
252601, Київ-МСП, Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень»
республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига»,
252053, Київ, Артема, 23а.

